

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Parasta päiväkodissa -valokuvaprojekti

Eerola, Minttu
Heino, Sini

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Parasta päiväkodissa -valokuvaprojekti

Eerola Minttu, Heino Sini
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Eerola Minttu, Heino Sini

Parasta päiväkodissa -valokuvaprojekti

Vuosi 2017 Sivumäärä 64

Tämän toiminnallisen kehittämistyön tarkoituksena oli toteuttaa valokuvaprojekti yhdessä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Projekti kytkeytyi osaksi Vantaan kaupungin Suomi 100 -hanketta, jonka nimissä järjestettiin vuoden aikana monenlaisia tapahtumia ympäri Vantaata. Opinnäytetyön toimintakerrat toteutettiin viidessä päiväkodissa Tikkurilan suuralueella huhtikuussa 2017. Tavoitteenamme oli lisätä lasten osallisuutta valokuvauksen keinoin päiväkotiympäristöä kehitettäessä.

Teoreettisessa viitekehyksessä korostuvat fyysinen päiväkotiympäristö, osallisuus ja valokuvaus. Lisäksi käsittelemme hieman lasten kerrontaa sekä lapsinäkökulmaista tutkimusta.

Kuvasimme yhteensä 31 lapsen kanssa teemalla ”Parasta päiväkodissa”. Tarkoituksenamme oli kuvata päiväkotiympäristöä lasten kuvien kautta. Lapset kuvasivat sitä, mikä heidän mielestään on parasta tekemistä, kivoin lelu tai esimerkiksi mukavin päiväkodin tila. Toiminnallisessa opinnäytetyössämme halusimme tuoda esiin lasten näkökulmia päiväkotiympäristöstä lasten ottamien kuvien perusteella. Näiden kuvien ja lasten antamien kommenttien teimme päätelmiä siitä, miten päiväkotiympäristöä voitaisiin parantaa lasten näkökulmasta.

Toiminnan tuloksina syntyivät lasten ottamat valokuvat ja niistä järjestetty valokuvanäyttely sekä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön suunnattu markkinointivideo. Järjestimme valokuvanäyttelyn Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan kampuksella toukokuun alussa. Näyttelyn avulla toimme projektiamme näkyväksi myös muille toimijoille.

Lasten ottamien valokuvien kantaviksi teemoiksi nousivat luovuus ja luominen sekä yhdessä tekeminen ja niiden perusteella nostimme ne kehitysehdotuksiksi päiväkodeille. Toimintakerroistamme kehitysehdotukseksi nousi myös osallisuuden lisääminen.

Asiasanat: päiväkotiympäristö, osallisuus, valokuvaus, lasten kerronta, lapsinäkökulmainen tutkimus, päiväkotiympäristön kehittäminen

Eerola Minttu, Heino Sini

The best thing in kindergarten photography project

Year	2017	Pages	64

The purpose of this Bachelor's thesis project was to create a photography project together with Vantaa City's Early Childhood Education Services. The project is a part of Vantaa city's Finland 100 project, which organizes different kind of events throughout the year in different parts of Vantaa. The thesis organised action sessions in five different kindergartens in the Tikkurila region during April of 2017. The goal was to increase children's participation in developing kindergarten environments using photographic methods.

The theoretical framework focuses on kindergarten environment, children's participation and photography. It also consists of subjects such as children as narrators and child's perspective of research.

In total of 31 children participated in the action sessions which were titled "The Best thing in kindergarten". The children took photos of what was, in their opinion, the best thing to do, the most fun toy or the most comfortable place in the kindergarten. The purpose of the development project was, through the method of photography, to bring to attention the child perspective about kindergarten environment. From these photos and the comments the children gave arose deductions on how kindergarten environment could be developed from the children's point of view.

The results of the action sessions were the photographs the children took and the photo exhibition organized of those photographs as well as a marketing video created for Vantaa City's Early Childhood Education Services. The photo exhibition was organized in Laurea University of Applied Sciences Tikkurila campus on the first week of May. The exhibition was organized to open up the conversation about what kind of developmental issues were detected in kindergarten environments during this thesis process.

There were two recurring themes in the children's photographs, namely creativity and working together, so these were the two first development proposals for kindergarten environments. From the action sessions the issue of children's participation rose as the final development proposal.

Keywords: kindergarten environment, children's participation, children as narrators, child's perspective of research, photography and developing kindergarten environments

Sisällys

1	Opinnäytetyön tausta	7
2	Tavoitteet	8
3	Päiväkotiympäristö	9
3.1	Fyysinen päiväkotiympäristö	10
3.2	Päiväkotiympäristön kehittäminen	10
4	Osallisuus	11
4.1	Osallisuus päivähoidossa	12
4.2	Lasten osallisuuden moniulotteisuus	13
5	Lapsi kertojana	14
6	Lapsinäkökulmainen tutkimus	15
7	Valokuvaus	16
7.1	Valokuvien merkitys	17
7.2	Lapsi valokuvaajana	18
8	Toimintaympäristön kuvaus	19
9	Toteutus	20
9.1	Toiminnan suunnittelu	20
9.2	Toimintakertojen kuvaus	21
9.2.1	Päiväkoti A.....	22
9.2.2	Päiväkoti B.....	23
9.2.3	Päiväkoti C	24
9.2.4	Päiväkoti D	25
9.2.5	Päiväkoti E.....	26
9.3	Näyttely.....	27
9.4	Video	27
10	Kehittämisprojektin johtopäätökset.....	28
10.1	Lasten kuvien pohjalta nousseet kehitysehdotukset.....	30
10.1.1	Osallisuuden lisääminen	30
10.1.2	Luovuuden tukeminen	31
10.1.3	Yhdessä tekemisen tukeminen	32
11	Arviointi.....	33
11.1	Toimintakertojen arviointi	33
11.2	Lapsilta kerätty palaute	33
11.3	Yhteistyökumppanilta saatu palaute	34
11.4	Oman oppimisen arviointi	35
12	Pohdinta	36
	Lähteet	42
	Kuviot..	44

Liitteet..... 45

1 Opinnäytetyön tausta

Toteutimme toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tarkoituksena oli toteuttaa valokuvaprojekti yhteistyössä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa ja raportoida työskentelytämme sekä sen tuottamista tuloksista. Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön, sillä emme kokeneet olevamme varsinaisia tutkijoita, vaan enemmänkin aktiivisia toimijoita ja kehittäjiä. Tätä kautta saimme valittua meille parhaiten sopivan aiheen ja tavan työskennellä, sillä halusimme työskentelyymme kehittävän näkökulman.

Opinnäytetyömme tehtiin yhteistyössä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Vantaan varhaiskasvatuspalvelut järjestävät Suomi 100 -teemaisia pop-up-tapahtumia ja opinnäytetyömme oli yksi osa tätä kokonaisuutta. Toimeksiantajamme antoi meille hyvin vapaat kädet määritellä tapahtumamme teeman ja päädyimme nopeasti päiväkotiympäristön ja valokuvaamisen teemoihin. Aiheemme valikoituivat omien kiinnostuksen kohteidemme mukaan: Sini on töissä päiväkodissa ja keskittynyt opinnoissaan varhaiskasvatukseen ja Minttu taas on harrastanut valokuvausta jo parikymmentä vuotta. Näin saimme molemmille mielenkiintoisen opinnäytetyöaiheen. Koimme myös, että näillä teemoilla pystymme vastaamaan yhteistyökumppanimme toiveisiin työstä: he kaipasivat meiltä nimenomaan yhteisöllisyyttä, varhaiskasvatuksen esiintuomista ja lasten osallistamista.

Järjestimme lasten ottamista kuvista valokuvanäyttelyn Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan avarassa aulatilassa. Laitoimme lasten kuvat esille ja esittelimme niiden avulla lasten näkemyksiä siitä, mikä päiväkodissa on heidän mielestään parasta.

Tapahtuman lisäksi sovimme yhteistyökumppanimme kanssa markkinointivideon toteuttamisesta Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluille ja varsinkin sosiaaliseen mediaan. Videon tarkoituksena oli tuoda esiin päivähoitoa positiivisella tavalla. Videossa näytettiin lasten ottamia kuvia sekä videokuvaa toimintakerroistamme. Kuvassimme videokuvan niin, että lapset eivät olleet tunnistettavissa videolta.

Valitsimme Tikkurilan suuralueelta viisi päiväkotia, sillä niin saimme toimintaamme osallistumaan tarpeeksi suuren määrän lapsia, jotta toiminnan onnistumista sekä projektin hyödyllisyyttä voidaan arvioida monipuolisesti. Valitsimme toimintaamme mukaan 5-vuotiaat lapset. Tähän päädyimme, koska koimme, että 5-vuotiaat ovat selkeästi eroteltavissa oleva ryhmä: monissa päiväkodeissa järjestetään 5-vuotiaille erikseen “viskari”- tai “femma”-toimintaa, joten he ja muut päiväkodin lapset selkeämmin ymmärtävät, miksi yksi osa lapsiryhmästä saa osallistua ja toinen ei. Omien kokemusiemme mukaan tämä ikäryhmä olisi jo hienomotorisesti

tarpeeksi taidokas kameran käyttäjä ja heiltä saisimme myös selkeämmin kommentit heidän kuvauskohteistaan.

Lapset saivat itse valokuvata ja valita kuvauskohteensa. Rajasimme kuvausaiheet päiväkodin fyysiseen toimintaympäristöön: tiloihin, leluihin ja leikkipaikkoihin. Näin pystyimme keskittymään päiväkotiympäristön fyysiseen osuuteen. Me osallistuimme kuvaamiseen ohjaajina sekä lasten toiminnan dokumentoijina.

2 Tavoitteet

Kehittämistyössämme kuvasimme vantaalaista päiväkotiympäristöä lasten näkökulmasta valokuvan käytön avulla. Halusimme tuoda esiin päiväkoteja ja sitä, mikä lapsille on tärkeintä päivähoitossa. Mielestämme oli tärkeää antaa lapsille mahdollisuus saada oma äänensä kuuluviin, sillä varhaiskasvatus on lapsia varten tehtävää työtä. Halusimme tuoda lapset esiin osana kaupunkiyhteisöä ja edistää lasten osallisuutta kaupunkilaisina ja päivähoiton kehittäjinä.

Opinnäytetyössämme käsittelemme päiväkotiympäristöä keskittyen fyysiseen ympäristöön sekä päiväkotiympäristön kehittämiseen. Pohdimme sitä, miten lasten kokemukset ja näkemykset heidän omasta kasvuympäristöstään voidaan tuoda esiin. Lapset viettävät päivähoitossa noin 8 tuntia päivässä, viisi päivää viikossa ja se on hyvin suuri osa heidän arkeaan sekä lapsuuttaan. On siis tärkeää, että myös he saisivat mahdollisuuden vaikuttaa omaan ympäristöönsä.

Halusimme opinnäytetyössämme pohtia sitä, millä tavoin lasten mielipiteitä ja ajatuksia voidaan kertoa sekä miten niillä voidaan vaikuttaa päiväkotiympäristön kehittämiseen, tällä kertaa valokuvauksen ja osallisuuden keinoin. Päivähoito ja varhaiskasvatus ovat olleet aktiivisen keskustelun aiheena niin poliittisessa päätöksenteossa kuin mediassakin (esim. Pakanen & Semi 2017; Seuri 2017; Vihavainen 2017). Monille päiväkotiarjen ulkopuolella oleville, kuten esimerkiksi poliittisille päättäjille, tuleville varhaiskasvatuksen palveluita käyttäville tai jopa päivähoitossa olevien lasten vanhemmille, päivähoiton arki ja päiväkotiympäristö voivat kuitenkin olla suhteellisen tuntemattomia ja siksi mielestämme olikin erittäin kiinnostavaa tuoda päivähoitoa esiin erilaisella tavalla ja nimenomaan lasten näkökulmasta.

Lapset ja aikuiset näkevät päiväkodin ja sen arjen sekä sen fyysiset tilat hyvin erilaisella tavalla (Roos 2016, 62). Se, mikä päiväkodissa on tärkeää, näyttäytyy hyvin eri tavalla niin vanhemmille, päiväkodin kasvattajille kuin lapsillekin. Päivähoiton arkea ja ympäristöä tarkastellaan usein aikuisten näkökulmasta, siitä mikä meille tai meidän mielestämme lapsille on tärkeää. Sen vuoksi halusimmekin tässä opinnäytetyössä panostaa juuri lasten näkökulmaan ja tuoda heidän näkökulmaansa esiin. Jo Yhdistyneiden Kansakuntien Lasten oikeuksien sopimuksen

(1989) 13. artiklassa todetaan, että lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä sekä haakea, saada ja vastaanottaa kaikenlaista tietoa lapselle itselleen sopivassa muodossa.

Keskityimme valokuvaukseen ja sen käyttöön varhaiskasvatuksessa varsinkin itseilmaisun keinona. Halusimme työllämme tuoda esiin valokuvien ja valokuvaamisen erilaisia käyttötapoja varhaiskasvatuksessa. Valokuvaus on entistä suurempi osa ihmisten arkipäivää ja valokuvaamisesta on tullut itseilmaisun muoto, joka on mahdollinen lähestulkoon kaikille, jolloin on myös tarpeellista pohtia, miten sitä voidaan käyttää hyväksi myös lastemme arjessa.

Osallisuus oli kolmas ja viimeinen teema opinnäytetyössämme. Lasten osallisuudesta ja lapsilähtöisyydestä puhutaan paljon varhaiskasvatuksessa ja sen kehittämisessä, mutta se jää valittavan usein toissijaiseen asemaan (Roos 2016, 15). Yhä edelleen kehitämme varhaiskasvatusta ja päivähoitoa aikuisen näkemysten ja kokemusten mukaisesti sen sijaan, että osallistaisimme lapsia mukaan kehittämään heidän maailmaansa. Sitähän päiväkotiympäristö on: lasten maailma, jossa he viettävät suuren osan arjestaan ja lapsuudestaan. Siksi mielestämme onkin tärkeää kehittää lasten osallisuutta heidän ympäristönsä kehittämisessä. Opinnäytetyössämme käytimme valokuvausta osallisuuden keinona ja pohdimme samalla myös, millaista osallisuuden tulisi olla päivähoitossa ja varhaiskasvatuksessa, sekä miten sitä saataisiin lisättyä.

3 Päiväkotiympäristö

“Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia ja niissä on huomioitava esteettömyys.” (L580/2015)

Päiväkotiympäristöä ei nähdä pelkästään neutraalina tilana: se on tietynlaiseksi rakennettu ja rakentunut paikka. Jokaisen päiväkodin tilajärjestelyt reflektivat niin valittuja kuin ulkoa määriteltyjä varhaiskasvatuksen periaatteita. (Raittila 2013, 72.) Päiväkoti on yksi keskeisimpiä lapsuuden ympäristöjä (Roos, 2016, 52). Paju (2013, 76) nostaa kirjassaan Lasten arjen ainekset esiin mielenkiintoisen ajatuksen siitä, että päiväkotia, kuten koulukin, on selkeästi vain lapsille rajattu tila. Myös Turja (2012, 48) kuvaa päiväkotia ja koulua ympäristöinä, joita kutsutaan “lasten tiloiksi”, joissa lasten omat tavoitteet ovat rinnakkain aikuisten toimintatavoitteiden kanssa. Paju (2013, 76) näkee päiväkotitilan esineistöineen toimintaa alustavina ja toimintaa eteenpäin vievinä asioina. Tilojen ja välineiden on tarkoitus mahdollistaa lasten omaa ja myös kasvattajien ohjaamaa toimintaa tukien esimerkiksi lasten vuorovaikutussuhteita sekä heidän taitojensa kehittymistä. Siksi onkin tärkeää, että tilat ja materiaalit on suunniteltu erityisesti päiväkodin ja lasten käyttöön tukien lasten kehitystä ja kasvua.

3.1 Fyysinen päiväkotiympäristö

Opinnäytetyö keskittyy päiväkotiympäristön fyysiseen ulottuvuuteen, tiloihin, välineisiin sekä tarvikkeisiin, joita lapsille on tarjolla ja joita he hyödyntävät päivittäisessä toiminnassaan. Fyysinen toimintaympäristö koostuu konkreettisista ja rakenteellisista tekijöistä päiväkodissa, kuten päiväkotirakennuksesta ja sen piha-alueesta, ryhmätiloista ja leikkipaikoista (Koivunen 2009, 180). Osallisuus tai sen puute näkyy myös fyysisessä päiväkotiympäristössä: päiväkodin materiaaliset resurssit, kuten tilat ja välineet, ovat aikuisten hallitsemia. Aikuiset päättävät, koska tiettyjä tiloja tai esimerkiksi leluja käytetään tai millaiseen toimintaan tietyt tilat ovat käytettävissä. (Turja 2012, 51.) Lapset eivät myöskään välttämättä tiedä, millaisia välineitä ja tarpeita heillä olisi käytettävissä. Tämä rajaa osallisuuden kokemusta fyysisessä päiväkotiympäristössä valtavasti, koska lapsilta puuttuu tieto, jota he tarvitsisivat toiminnan suunnitteluun ja ideointiin. Miten tehdä valintoja asioista, jos ei tiedä, mitä on tarjolla.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2016) kuvailee päiväkotiympäristöä kehittävänä, oppimista edistävänä terveellisenä ja turvallisenä oppimisympäristönä. Oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. (Opetushallitus 2016).

Hyvää päiväkotiympäristöä kuvataan lapsen itsetunnon, sosiaalisten taitojen ja oppimistaitojen kehittymistä tukevana. Hyvässä päiväkotiympäristössä varhaiskasvatuksen tavoitteet täyttyvät, lapset ovat hyvinvoivia ja tilat ja välineet ovat toimintaa tukevia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2016) korostavat myös fyysisten tilojen ergonomiaa, ekologisuuksi, viihtyisyyttä ja esteettömyyttä sekä tilojen valaistusta ja akustiikka, sisäilman laatua ja siisteyttä.

3.2 Päiväkotiympäristön kehittäminen

Turja (2012, 51) nostaa artikkelissaan esiin sen, miten osallisuuden kokemusten varmistamiseksi lapsilla tulisi olla mahdollisuus olla mukana suunnittelemassa päiväkodin toimintaa ja tiloja, toteuttamassa suunniteltuja asioita sekä arvioimassa toimintaa ja toimintaympäristöä. Haluammekin työssämme tutkia juuri sitä, miten lapset voivat osallisuuden keinoin olla mukana kehittämässä päiväkotiympäristöä heille mieluisammaksi ja heidän omaa toimintaansa tukevaksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) korostetaan päiväkotiympäristön kehittämistä niin, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Se nostaa esiin muun muassa oppimisympäristöjen merkitystä, millaisissa tiloissa lapset leikkivät ja

oppivat sekä sen, miten se vaikuttaa heidän kehitykseensä. Monet päiväkotiympäristön ongelmat, kuten liian pienet tai sopimattomat tilat, huono valaistus tai akustiikka ovat rakenteellisia ongelmia, joihin kasvattajien on hankala puuttua. Siksi onkin tärkeää, että päiväkodit ovat niille suunnatuissa tiloissa ja tilojen suunnittelussa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen vaatimat erityispiirteet. (Koivunen 2009, 179).

Opetushallitus (2016) määrittelee, että päiväkotiympäristö tulee suunnitella yhdessä lasten kanssa. Lasten ideoiden, leikkien ja heidän luomansa taiteen tulisi näkyä heidän ympäristössään. Päiväkotiympäristön pitää tarjota monipuolisia vaihtoehtoja niin vauhdikkaaseen tekemiseen, leikkiin ja peleihin kuin rauhalliseen oleiluun ja lepoonkin. Lasten tilojen tulee tukea lasten oman maailman kehittymistä, tukea oppimista ja luoda monipuolisia mahdollisuuksia erilaiseen leikkiin ja lasten itseilmaisuun. Päiväkotiympäristön tulisi olla mahdollisimman moniaistinen tukien lasten kehittymistä. (Opetushallitus 2016.)

4 Osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan syvimmissä merkityksessään sitä, että ihmisellä on mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa häntä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisönsä suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin sekä ottaa vastuuta asioiden toteuttamisesta. Yksilöllä on näin mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja toimintaympäristöön. (Turja 2012, 47). Opinnäytetyössämme keskitymme alle kouluikäisten lasten osallisuuteen päivähoidossa: haluamme tuoda esiin sitä, miten osallisuus näkyy ja ennen kaikkea miten sen tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa ja päiväkotiympäristössä.

Osallisuus on subjektiivinen kokemus, jossa ratkaisevaa on henkilön oma kokemus osallisuudesta. (Järvinen & Mikkola 2015, 13). Myös varhaiskasvatuslaki nostaa entisestään lapsen ja vanhempien osallisuutta niin varhaiskasvatussuunnitelmien valmistelussa kuin päivähoiton arjessakin. Järvinen ja Mikkola (2015, 14) nostavat lapsen osallisuuden tavoitteiksi muun muassa itsetunnon vahvistamisen, elämänhallinnan ja mielekkyyden lisäämisen, vastuuseen kasvattamisen sekä yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunteen lisääntymisen.

Tuleekin pohtia, miten osallisuutta on mahdollista kehittää päiväkodissa ja miten se toteutuu parhaiten. Miten lasten mielipiteet saadaan esiin ja millaisiin asioihin lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa. Päivähoitoa ja varhaiskasvatusta määrittävät monet asiat: erilaiset lait ja käytännöt, kasvatushenkilökunnan kokemus ja näkemykset sekä huoltajien ja lasten tarpeet ja toiveet.

Osallisuus koetaan aikuisten ja lasten väliseksi vuorovaikutukseksi sekä päivittäiseksi kanssakäymiseksi. Siksi vuorovaikutus nähdään osallisuuden perustana. Tämän vuoksi onkin tärkeää

pohtia, miten vuorovaikutus päiväkodissa rakentuu, kenen ehdoilla ja aloitteesta. Osallisuuden tavoittamiseksi on oleellista, että aikuiset aktiivisesti kannustavat lapsia vuorovaikutukseen ja omien mielipiteidensä ilmaisuun. (Roos 2016, 54-56). Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (Vantaan kaupungin opetuslautakunta 2012, 6) nostaa esiin myös lasten havainnoinnin tärkeyden: kun kasvattajat tuntevat lapset ja heidän toimintatapansa, osaavat kasvattajat paremmin tulkita lasten sanattomia ja sanallisia aloitteita. Näin varmistetaan osallisuuden kokemus.

Roos (2016, 56) toteaa, että lapsi voi kokea aitoa osallisuutta vain, jos aikuiset ymmärtävät lapsen näkökulman asiaan. Osallisuus on vuorovaikutusta, joka toteutuu, kun lapsi kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi. Lapseen suhtaudutaan aktiivisena tekijänä, joka tekee valintoja ja osallistuu päätöksentekoon. Lapsen ideoihin ja ajatuksiin suhtaudutaan positiivisesti. (Järvinen & Mikkola 2017, 17.)

4.1 Osallisuus päivähoitossa

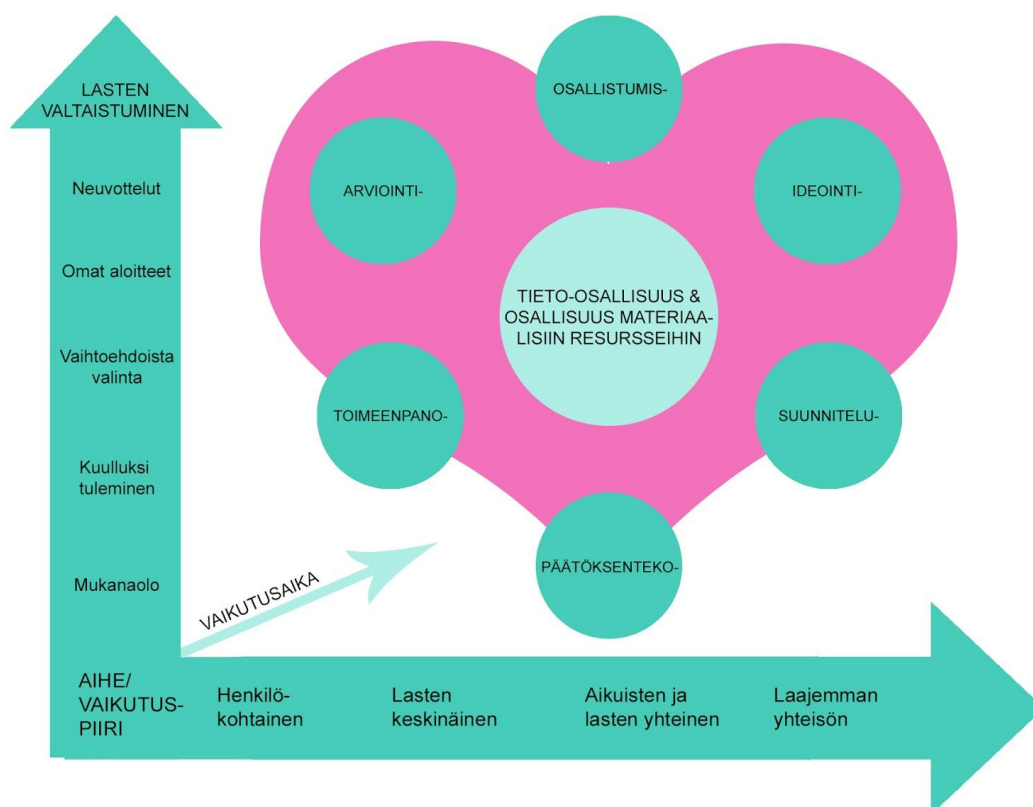
Päiväkodin arki rakentuu erilaisten rutiinien ja toimintatapojen varaan. Jotkin toimintatavat ovat aikuisten päättämiä ja niiden parissa lapset saavat enemmän vaikuttamismahdollisuuksia. Lapsille annetaan erilaisia toiminnan mahdollisuuksia, mutta aikuisten luomien päiväkotirakenteiden sisällä. Lasten oletetaan tottelevan aikuisten määrittelemiä sääntöjä ja määräyksiä, eikä osallistuvan aktiivisena toimijana niiden määrittämiseen. Tämä on ristiriidassa osallisuuden periaatteiden kanssa, sillä osallisuuden tavoitteena on kasvattaa itseensä luottavia lapsia, jotka oppivat kertomaan omista ajatuksistaan, mielipiteistään ja toiveistaan. (Roos 2016, 54.) Siksi onkin erityisen tärkeää, että päiväkodeissa osallisuus nähdään tärkeänä arjen työkaluna ja tapana kasvattaa lapsista aktiivisia toimijoita.

Pienten lasten osallisuus nähdään mikrotason vaikuttamistilanteina, joissa he saavat konkreettisia kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta. Koti ja päiväkotitoivat usein ensimmäisiä paikkoja, joissa lapsille syntyy osallisuuden kokemuksia: kokemus siitä, että heillä on mahdollisuus muokata ympäristöään. (Turja 2012, 47-48). Mielestämme onkin oleellista nostaa osallisuuden roolia päivähoitossa esiin entisestään, sillä on tärkeää, että lasten osallisuuden kokemukset lähtevät jo päivähoitosta. Näin heidän tietonsa ja taitonsa vaikuttajina ja oman elämänsä aktiivisina toimijoina kasvavat osallisuuden kokemusten myötä.

Päivähoidon tulisi kasvattaa osallisuuteen. Pienen lapsen kohdalla se voi alkaa yksinkertaisista, mutta varteenotettavista vaihtoehdoista, joista lapsi saa valita mieluisimman (Turja 2012, 50). Lapsen ikätason mukaan osallisuuden kokemusta kasvatetaan laajempaan vaikuttamiseen ja lasten itse ideoimaan toimintaan aikuisten rakentaman toiminnan sijasta.

Roos (2016, 13) kuvaa lapset oman elämänsä ja maailmansa asiantuntijoina: vain lapsia kuulemalla ja osallistamalla meillä aikuisilla on mahdollisuus päästä tutustumaan lasten maailmaan heidän näkökulmastaan. Siksi osallisuuden näkökulma onkin niin tärkeä päiväkotiympäristöä kehittäessä: tuleeko lasten ääni kuulluksi, kun lähdemme kehittämään heidän arkiympäristöään ja miten mahdollistamme lasten roolin aktiivisina oman ympäristönsä kehittäjinä. Osallisuuden keinoin meillä on mahdollisuus tutustua erilaisten lasten erilaiseen tapaan katsoa maailmaa ja tuoda heidän mielipiteensä esiin. Myös Vantaan kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma (Vantaan kaupungin opetuslautakunta 2012, 6) nostaa osallisuuden roolin tärkeään osaan päivähoiton arjessa. Sen lähtökohtana on, että lapset tulevat kuulluksi päivittäin ja heidän itseilmaisuaan tuetaan.

4.2 Lasten osallisuuden moniulotteisuus

Kuvio 1: Osallisuuden monimuotoisuus (Turja 2012, 49)

Kuvio kuvaa lasten osallisuuden moniulotteisuutta. Ensimmäisenä ulottuvuus käsittelee lasten valtaistumisen asteita: mitä enemmän lapsella on tietoa toiminnan taustoista tai todellisista tavoitteista ja mitä enemmän he pystyvät tekemään aloitteita, ideoida tai olla päättämässä toiminnasta, sitä enemmän he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan ja sitä paremmin osallisuus toteutuu.

Osallisuuden toisen ulottuvuuden muodostavat osallisuuden aihe ja vaikutuspiiri eli se, keihin se tilanne, toiminta tai asia, johon osallistutaan ja johon vaikutetaan, kohdistuu. Kuvion kolmas ulottuvuus kuvaa ajallista ulottuvuutta: osallisuuteen liittyvä toiminta voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista ja vaikutuksiltaan kertaluontoisempaa tai kauaskantoista.

Neljänneksi ulottuvuudeksi muodostuva lasten osallisuus kuvastuu toimintaprosessissa ja osallisuudentunteessa. Tulee huomioida, miten päätöksenteko päiväkodissa toimii ja mihin vaiheisiin lapsilla on mahdollisuus osallistua. Aidon osallisuuden kokemuksen varmistamiseksi tulee myös huolehtia, että lapsilla on tarvittavat tiedot ja ymmärrys ikätasolleen sopivalla tavalla. Vain näin lapset pystyvät osallistumaan suunnitteluun ja ideointiin, päätöksentekoon ja toiminnan arviointiin. (Turja 2012, 49-51.) Kuvio kuvaa hyvin lasten osallisuuden monitahoisuutta ja sitä, millaisia asioita tulee ottaa huomioon osallisuuden prosesseja kehitettäessä päivähoidossa.

5 Lapsi kertojana

Kerronta on tapa antaa merkityksiä kokemuksille ja jäsentää ympärillä olevaa todellisuutta tapahtumineen ja ihmisineen (Roos 2015, 34). Se on keino ymmärtää, jäsentää, tulkita ja välittää omaa todellisuutta toisille sekä ilmaista omaa suhtautumista kerronnan kohteena oleviin tapahtumiin (Roos 2016, 42).

“Lapset syntyvät kertomusten maailmaan, elävät kertomusten ympäröimänä, kertovat itse ja tulevat kerrotuksi” (Estola & Puroila 2013, 57).

Jo aivan pienet lapset tuottavat kerrontaa, mutta eivät puhuen, vaan toimien. Toiminnallinen kommunikaatio edeltää ja myöhemmin täydentää kielellistä kommunikaatiota. Lasten kerrontaa ei kuitenkaan pitäisi nähdä pelkästään puhumisena, vaan myös kaikkina niinä tapoina, joita lapset käyttävät viestiessään kokemuksistaan. (Roos 2016, 41-42.) Tässä opinnäytetyössä esimerkiksi lasten kerronta näkyy niin valokuvauksen muodossa kuin kielellisenä: lapsilta kerättyinä kommentteina siitä, mikä heille on parasta päiväkodissa ja miksi he valitsivat omat kuvauskohteensa. Lapsen kertomus voikin olla esimerkiksi puhuttua, piirrettyä, näyteltyä tai eleillä, ilmeillä ja äänenpainoilla ilmaistua (Roos 2016, 42).

Lasten kerronnallista tietämistä kuvataan kokonaisvaltaisena prosessina, jolla lapsi, kerronnan avulla, opettelee ymmärtämään itseään ja ympäröivää maailmaa. Lasten kertomukset koostuvat ihmissuhteiden, kerronnallisten käytänteiden ja konkreettisen ympäristön vuorovaikutuksessa. Lapsen kerronnassa tekeminen, toiminta, puhe ja ajattelu yhdistyvät toisiinsa. (Estola & Puroila, 2013 56)

Estola ja Puroila (2015, 56-58) kuvaavat lasten tapaa kertoa “pienien kertomusten” termillä, jolla kuvataan arjen pieniä kertomuksia. Näillä kertomuksilla ei välttämättä ole selkeää alkua, loppua, juonta tai aikaulottuvuutta, joilla perinteisesti määritellään hyvä kertomus (Estola & Puroila, 2015, 56-58). Kertoessaan lapsi rakentaa kuvaa maailmastaan ja itsestään pieninä ja pirstaleisina kertomuksina, ei niinkään ehjinä kokonaisuuksina. Lauseet ovat osittaisia ja tarina ei välttämättä etene aikuisten hyväksymässä järjestyksessä. (Roos 2016, 43.) Tämä näkyi hyvin myös kerätessämme lasten kommentteja, joiden kirjaaminen oli paikoitellen hankalaa lapsen kerronnan poukkoillessa aiheesta toiseen. Tämä tuotti välillä meille aikuisille hankaluuksia löytää kommentin ydin kirjattessamme niitä ylös.

6 Lapsinäkökulmainen tutkimus

Kehittämistyössämme lapset toimivat kanssatutkijoina, jotka osallistuvat kehittämistyöhömmme aktiivisina toimijoina, eivätkä vain toiminnan kohteena. Halusimme nostaa lapset esiin oman arkensa asiantuntijoina, joilla on omat kokemuksensa ja omanlaisensa tietoperusta päiväkodin arjesta. Tämän vuoksi lapsinäkökulmaisen tutkimuksen näkökulma on tärkeä osa opinnäytetyötämme.

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa ja toiminnassa on lähtökohtana se tieto, mikä lapsilta saadaan ja mitä täydennetään aikuisten (ammattilaisten) tietotaidolla. Tutkimuksessa tavoitellaan lasten näkökulmia ja pyritään analysoimaan niitä erilaisissa konteksteissa. Lasten näkökulma ei yksinään riitä tuottamaan luotettavaa tutkimusaineistoa, joten siksi sitä täydennetään aikuisten näkökulmilla. (Karlsson 2012, 23-24.) Koimme tärkeäksi tuoda esiin lasten näkökulmaa ja päiväkotiympäristön kehittämistä lapsille tärkeiden asioiden kautta ja siksi halusimmekin nostaa lapsinäkökulmaisen tutkimuksen esiin myös teoreettisessa viitekehysessämme.

Karlsson (2012, 25) esittelee teoksessaan käsitteet lapsitutkimus, lapsuudentutkimus ja lapsinäkökulmainen tutkimus. Lapsitutkimus on kaiken yleiskäsite, josta osa on lapsuudentutkimusta, jossa lapsia tarkastellaan ja tutkitaan selkeistä aiemmin määritellyistä näkökulmista. Lapsinäkökulmainen tutkimus on osa sekä lapsitutkimusta että lapsuudentutkimusta. Sen käsitettä tarvitaan niissä tutkimuksissa, joissa tuodaan esiin lasten tuottamaa tietoa ja erilaisia näkökulmia. Karlsson kuvaa lapsinäkökulmaista tutkimusta ennen kaikkea yhteisölähtöiseksi, koska siinä annetaan tilaa sekä aikuisen tutkijan että lapsitutkijan (=lapsen) näkökulmille.

Karlsson (2012, 50-51) tuo tekstissään esiin myös sen arvon, mistä me tulevina sosiaalialan ammattilaisina haluamme aina pitää kiinni: lapsi on nuoresta iästään huolimatta ensisijaisesti arvokas ihminen. Lapsi kertoo omasta maailmastaan monin erilaisin tavoin ja on aikuisesta kiinni, miten kyvykäs ja halukas on tuota tietoa valmis vastaanottamaan. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa on osattava olla ajattelematta lapsen puolesta: on tärkeää antaa tutkimukselle tilaa

ja väljyyttä ja omaan mieleen avoimuutta ottaa vastaan monenlaisia yllättäviäkin näkökulmia, joita lapsilla saattaa olla.

7 Valokuvaus

Käytimme kehittämistyössämme valokuvausta, sillä koimme sen helposti hallittavaksi ja käytettäväksi työvälineeksi. Vaikka valokuvauksen teoreettinen viitekehys on laaja, halusimme tässä työssä tuoda esiin valokuvauksen arkipäiväisyyttä ja kehitystyömme kannalta oleellisimpia näkökulmia.

Setälä (2012, 112) kuvaa valokuvaamista dialogisena prosessina, vuorovaikutuksen muotona. Kuvalla pystyy kertomaan ja näyttämään tärkeitä asioita, paikkoja sekä ihmisiä. Haluamme valokuvan avulla antaa lapselle mahdollisuuden tarkastella päiväkotiympäristöä ehkä hieman erilaisesta ja uudesta näkökulmasta ja sitä kautta lisätä lasten kokemusta omasta ympäristöstään.

Nykyään valokuvaus on arkipäiväistä ja yhä suuremmalla määrällä ihmisiä on mahdollisuus ottaa valokuvia. Digitaalisen kuvauksen aikana valokuvia voi ottaa vapaasti, eikä tarvitse miettiä filmin kuluttamista. Kuvan tiedot siirtyvät binäärisenä datana silmänräpäyksessä puhelimesta erilaisille kuvapalvelimille, mutta varsinaisia paperikuvia ei enää nähdä niin usein. Valokuvia pystyy nykyään myös muokkaamaan puhelimilla, mikä parantaa mahdollisuuksia onnistuneisiin otoksiin, vaikkei puhelimen kamera pitäisikään sisällään samanlaista tekniikkaa kuin varsinaiset digikamerat.

Pitää kuitenkin ottaa huomioon myös ne rajoitukset, jotka kameran tekniikan ymmärtämättömyys esimerkiksi valotuksen, tarkennuksen ja värimäärittelyn suhteen aiheuttavat. Kuten Setälä toteaa, että vaikka kamera on periaatteessa helppo työväline (toisin kuin esimerkiksi piirtäminen), tulee sen rajallisuus vastaan siinä, miten paljon kameran tekniikasta pitää ymmärtää, jotta sitä voi käyttää juuri niihin tarkoituksiin, joihin oma mielenkiinto on kohdistunut. Siksi hän toteaa, että kamera saatetaan joskus ottaa välineeksi liian helpoin perustein, kun luotetaan liikaa siihen, että kamera pystyy tallentamaan halutun lopputuloksen sellaisenaan. (Setälä 2012, 41.)

Toisaalta kameran toiminnan rajallisuus voidaan nähdä myös mahdollisuutena: se saattaa lisätä lasten luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoja, koska se laittaa lapset kehittämään vaihtoehtoisia kuvausmenetelmiä. Jos lapset saavat ensikosketuksen kameraan ja kuvaamiseen jo varhaisessa vaiheessa, voi se lisätä heidän kykyään ilmaisun monipuolisuuteen ja kriittiseen kuvanluentaan myöhemmällä iällä. (Vesalainen 2013, 60.)

7.1 Valokuvien merkitys

Oli käytössä ollut kamera minkälainen tahansa, on lasten ottamilla kuvilla itseisarvo, vaikka ne eivät sellaisenaan täyttäisikään niitä määritelmiä, joita aikuiset ”onnistuneille” valokuville usein antavat: värit ovat elävät, horisontti on suorassa, kuvattava kohde on keskellä kuvaa ja kuva on tarkka. Lapset saattavat itse kuvissaan nähdä sellaisia piirteitä ja asioita (Setälä 2012, 78-91), joita aikuiset eivät tule edes ajatelleeksi ja meidän on kunnioitettava niitä näkökulmia. Minkälaisia merkityksiä me sitten voimme lasten ottamille kuville antaa? Kuvaa tarkasteltaessamme sijoitamme sen lähes automaattisesti jonkinlaiseen merkitys- tai aistiyhteyteen. Tieto kuvan ottajasta (ammattilainen vs. amatööri) vaikuttaa myös paljon siihen, minkälaisen painoarvon kuvalle annamme. (Setälä 2012, 115-116.)

Gunther Kress ja Theo van Leeuwen (2006, 16-17) toteavat, että lasten tuottamat kuvat nähdään ennen kaikkea itseilmaisuna, eikä niinkään kommunikaation muotona. He kirjoittavat siitä, miten kuvia käytetään lasten koulutuksessa ennen kaikkea tiedonjakamistarkoituksessa, mutta vain varhaisina kouluvuosina: koulutuksen edetessä ja lasten kasvaessa ottaa kirjoitettu teksti vallan oppikirjoissa. Kuville annetaan tilaa lähinnä vain karttojen tai erilaisten graafisten kaavioiden muodossa. Kress ja van Leeuwen toteavatkin, että kuvat saatetaan nähdä uhkana kirjoitetun tekstin valta-asemalle informaation välineenä.

Kress ja van Leeuwen (2006, 18) viittaavat myös Roland Barthesin (1977) kuuluisaan esseeseen *Rhetoric of the Image*, jossa Barthes toteaa, että kuvallinen viesti, pelkkä kuva, ilman suuntaa antavaa tekstiä, on liian monimerkityksinen ja tarvitsee näin ollen tekstin apua kiinnittyäkseen tarkoitettuun kontekstiin. Barthes tarkoittaa sitä, että pelkkä kuva ilman selittävää tekstiä on huono kommunikaation muoto, koska jokainen ihminen tarkastelee kuvaa omasta näkökulmastaan ja luo sille omia merkityksiään (*denotation*) ja sivumerkityksiään (*connotation*). Periaatteessa yhdestä kuvasta on mahdollista muodostaa lähes ääretön määrä erilaisia merkityksiä. Tätä ongelmaa kuvaa myös hyvin perinteinen sananlasku ”Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”.

Toisaalta kuvan monimerkityksisyys voi olla myös ihmisen mielenkiintoa herättävä. Vaikealukuiset ja vähemmän selvät kuvat pitävät ihmisen kiinnostuksen korkealla ja ovat näin ollen kestävämpiä. Kuva voi pitää ihmistä jännityksen otteessa ja kun lopulta sen merkitys aukeaa katsojalle, tuntuu se monesti palkitsevalta. Monimerkityksinen kuva aukeaa helpommin kuvatekstin avulla, samoin kuten tavanomainen maisemakuva, joka on otettu esimerkiksi historiallisesti merkittävällä paikalla. (Freeman 2007, 140-143.)

Lieneekö siis lainkaan sattumaa, että päädyimme tässä opinnäytetyössämme käyttämään tiedonvälitystarkoituksessa sekä kuvaa että tekstiä. Monimerkityksisyys on sekä etu että haitta:

jokainen kuvaa tarkasteleva näkee siinä oman mielenkiinnon kohteensa ja se voi puhutella ihmisiä monella tavalla, mutta jotta lasten välittämä viesti tulee helposti ymmärrettäväksi, jotta lasten mielipide päiväkotiympäristön kehittäjänä tulee esiin, on kuvan tueksi liitettävä myös kirjoitettua tekstiä. Omassa kehittämistyössämme ei kuitenkaan ole tarkoitus arvioida kuvan esteettisiä arvoja, vaan vuorovaikutuksellisia käyttöominaisuuksia. Me havainnoimme lasten valokuvailmaisua, mutta emme keskity sen arvioimiseen.

7.2 Lapsi valokuvaajana

Tässä kehittämistyössämme käytämme valokuvausta kerronnan tapana. Kuvan avulla lapset kertovat omasta päiväkotiympäristöstään ja tuovat esiin sen, mitä eivät välttämättä esimerkiksi verbaalisesti tai muin keinoin osaa kertoa. Kehittämistyössämme valokuvaaminen näyttäytyi lapsille hyvin helposti lähestyttävänä itseilmaisun muotona.

Lasten ottamat kuvat saatetaan monesti nähdä vaikealukuisina ja sen vuoksi vähemmän käytökelppoisina. Ne kuitenkin haastavat esillä olevat valokuvat sekä niihin tottuneet katsojat. (Setälä 2012, 18-19.)

Lasten sanotaan olevan luonnollisia valokuvaajia ja he kuvaavat spontaanisti omaa ympäröivää elämäänsä (Harju 2009, 234). Lapsia on myös kuvattu, heille on näytetty erilaisia kuvia ja he ovat saaneet itse kuvata, jolloin valokuvaaminen on heille paljon arkipäiväisempää kuin esimerkiksi meille meidän omassa lapsuudessamme. Lasten kuvaaminen on spontaanimpaa ja luovempaa, koska sitä eivät rajoita aikuisten maailman "säännöt" siitä, millainen on hyvä kuva ja mitä asioita tulisi kuvata (Harju 2009, 234; Setälä 2012, 16).

Kuvio 2: Lapsen ottamaan valokuvaan ja valokuvailmaisuuun vaikuttavat tekijät (Setälä 2012, 114)

Lapsen valokuvauksellisia pyrkimyksiä voi olla hankalaa määrittää. Lapsi harvoin on ammattilaiskuvaaja, varsinkaan kaupallisessa mielessä, mutta lapsi ei välttämättä ole myöskään pelkkä näppäilijäkuvaaja, joka kuvaisi vain omaksi ilokseen ilman tausta-ajatuksia. Lasta voisi ehkä kuvata amatöörikuvaajaksi, jos hän on jo jonkin verran kuvannut, mutta esimerkiksi meidän kehittämistyössämme se ei ole kuvaava termi, sillä monetkaan lapsista eivät olleet aikaisemmin kuvanneet digikameralla. (Setälä 2012, 110.)

Lasten valokuvaamisesta (=lasten ottamista valokuvista) on tehty tutkimuksia, mutta varsinaista lasten valokuvauksellista ilmaisua on tutkittu hyvin vähän (Setälä 2012, 19). Olli Noroviita tutki omassa Pro Gradu -työssään 9–11-vuotiaiden alakouluikäisten lasten kamerapuhelinkuvaamista ja sen käyttöä perusopetuksessa. Hänen havaintojensa mukaan lapset pitivät valokuvaamisesta ja kuvasivat hyvin spontaanisti erilaisissa tilanteissa, välillä harkiten ja välillä nopeasti räpsien. Lasten yleisin käyttötapa otetuilla kuvilla oli kavereille näyttäminen ja valokuvan muokkaaminen. Noroviita teki myös sen havainnon, että lapset oppivat kuvaustaitoja pääasiassa toisiltaan tai itsekseen, eivät niinkään vanhemmilta tai koulun opettajilta. (Noroviita 2013, 48, 68.) Voisikin siis todeta, että valokuvaus on hyvin paljon lapsia yhdistävä ja yhteisöllisyyttä lisäävä tekijä ainakin niissä kulttuureissa, joissa lapsilla on suora pääsy valokuvausvälineiden äärelle.

8 Toimintaympäristön kuvaus

“Vantaa on Suomen neljänneksi suurin kaupunki, siellä asuu yli 219 000 ihmistä. Vajaa 20 prosenttia vantaalaisista on alle 16-vuotiaita ja 15 prosenttia yli 64-vuotiaita. Joka kymmenes vantaalainen on ulkomaan kansalainen ja kaupungissa puhutaankin suomen ja ruotsin lisäksi yli sataa muuta kieltä.” (Vantaan kaupunki A.)

Varhaiskasvatuspalvelut ovat keskeinen toimintakokonaisuus vantaalaisille perheille tarjottavissa palveluissa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista eri elämäntilanteissa. Vantaalla varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa sekä perhe- ja ryhmäperhepäivähoidossa, joista voi valita kunnallisen tai yksityisen vaihtoehdon. Lisäksi kotona hoidettaville lapsille on tarjolla avoimen päivähoiton palveluita, erilaista kerhotoimintaa sekä asukaspuistotoimintaa. (Vantaan kaupungin opetuslautakunta 4.)

Vantaalla on käytössä päivähoito-oikeuden rajaaminen 20 tuntiin viikossa toisin kuin muilla pääkaupunkiseudun kunnilla. Varhaiskasvatuslain muuttuessa 1.8.2016 subjektiivista päivähoito-oikeutta rajattiin niin, että laki takaa kaikille lapsille oikeuden 20 tuntiin varhaiskasvatusta viikossa, jos toinen vanhemmista hoitaa perheen toista lasta äitiys-, isyys- tai hoitovapaalla tai

kotihoidon tuella tai jos vanhempi on työtön. Varhaiskasvatusta tulee kuitenkin järjestää kokopäiväisesti, jos lapsen vanhemmat tai huoltajat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat tai toimivat yrittäjinä. (Vantaan kaupunki C, 3).

Vantaan kunnalliset päiväkodit on jaettu seitsemään suuralueeseen, jotka ovat Aviapolis, Hakunila, Kivistö, Koivukylä, Korso, Myyrmäki ja Tikkurila. Opinnäytetyössämme keskityimme monipuoliseen Tikkurilan suuralueeseen, jossa on yhteensä 36 päiväkotia, joista yhdeksän on yksityisiä päiväkoteja ja loput kunnallisia. (Vantaan kaupunki D.)

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa koko- tai osapäiväisenä arkipäivisin kello 6-18 välisenä aikana. Tarvittaessa perheille tarjotaan myös lasten ilt- ja yöhoitoa sekä viikonloppuhoitoa. Päiväkotien lapsiryhmät on yleisimmin jaoteltu alle tai yli 3-vuotiaisiin, mutta päiväkotiryhmien koko vaihtelee lasten iän ja erityistarpeiden mukaan. (Vantaan kaupunki B.)

Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma määrittää varhaiskasvatuksen visioksi vuodelle 2020, että "Vantaan varhaiskasvatus on edelläkävijä lasten hyvinvoinnin, oppimisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakentajana." Varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan Vantaan varhaiskasvatuksen arvoiksi innovatiivisuus, kestävä kehitys ja yhteisöllisyys. Varhaiskasvatuksen slogan on "Vantaalla vekara viihtyy ja vaikuttaa". (Vantaan kaupungin opetuslautakunta 2012, 5.) Opinnäytetyömme sopii erinomaisesti Vantaan varhaiskasvatuksen arvoihin, koska nostamme kehittämistyössämme esiin varsinkin lasten osallisuutta hyvinkin innovatiivisella tavalla.

9 Toteutus

Opinnäytetyömme toteutettiin kevään 2017 aikana. Aloitimme helmikuussa yhteistyötapaamisella Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa, jolloin aiheemme alkoi muotoutua. Hetken pohdinnan jälkeen päädyimme toteuttamaan valokuvaprojektin viidessä Tikkurilan suuralueen päiväkodissa, jotka valitsimme sattumanvaraisesti hyvien kulkuyhteyksien varrelta. Kaikki päiväkodit lähtivät erittäin mielellään mukaan projektiimme.

Päiväkodeissa pidettyjen toimintakertojen lisäksi toteutimme projektin aikana kertyneistä valokuvista valokuvanäyttelyn. Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden toiveesta teimme myös toimintakertojemme aikana kertyneestä materiaalista markkinointivideon varhaiskasvatuspalveluille. Opinnäytetyömme tehtiin hyvinkin tiiviissä aikataulussa, mutta vaikka se hankaloittikin hieman työskentelyämme, saimme silti aikaan erittäin toimivan prosessin ja onnistuneen opinnäytetyön.

9.1 Toiminnan suunnittelu

Opinnäytetyömme kytkeytyi osaksi suurempaa Vantaan varhaiskasvatuspalveluiden Suomi 100 -hankkeiden kokonaisuutta, mikä tarkoitti sitä, että meidän ei tarvinnut hakea varsinaista tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta. Saimme suoraan ottaa yhteyttä päiväkoteihin ja sopia niiden kanssa yhteistyöstä.

Otimme yhteyttä päiväkoteihin sähköpostilla ja puhelimitse ja pyysimme lapsiryhmien 5-vuotiaita lapsia osallistumaan toimintaamme. Laadimme näiden lasten vanhemmille toimitettavan kuvauslupapaperin, jolla pyysimme heiltä luvat sekä lapsensa projektiimme osallistumiselle (valokuvien ottamiselle, valokuvanäyttelyn esittämiselle sekä lapsen mahdollisen kommentin mainitsemiselle kuvan yhteydessä) että mahdolliseen Vantaan kaupungin tarpeisiin kuvattavan markkinointivideon osallistumiselle. Suunnittelimme myös järjestävämme valokuvanäyttelyn projektimme aikana syntyvistä kuvista. Pohdimme valokuvanäyttelyä varten erilaisia tiloja Tikurilan alueelta ja suunnittelimme, että kutsumme toimintaan osallistuneet lapsiryhmät sekä heidän vanhempansa tutustumaan kuviin.

Tämän jälkeen sovimme yhdessä kuvauspäivät päiväkotien kanssa, mikä aiheutti aluksi jonkin verran työtä, koska lähetimme ensimmäisen sähköpostiviestin juuri ennen pääsiäistä. Saimme kuitenkin yhteyden päiväkoteihin pääsiäisen jälkeen ja sovimme toimintakertojen ajankohdat viikoille 16 ja 17. Varasimme jokaiseen vierailukertaan aikaa noin 2–4 tuntia, jotta saimme rauhassa työskennellä lasten kanssa ja jotta ehtisimme käydä heidän kanssaan keskustelua heille päivähoidossa tärkeistä (“parhaimmista”) paikoista ja asioista. Halusimme antaa heille aikaa pohtia ja miettiä päivähoidon hyviä puolia ja mahdollisesti myös sitä, mitä toiminnassa voisi kehittää lapsen näkökulmasta katsottuna. Varauduimme mahdolliseen kuvien jälkikäsitteilyyn (mahdollisesti valituksen ja värien korjailua kehitystä varten) sekä varasimme aikaa toimintakertojen ja valokuvanäyttelyn väliin kuvien kehittämistä varten.

Toimintakertojen jälkeen varasimme seuraavat viikot toiminnan kuvauksen kirjoittamiselle, teoriaosuuden viimeistelylle, yleiselle hienosäädölle sekä tietenkin markkinointivideon tekemiselle.

9.2 Toimintakertojen kuvaus

Tässä kappaleessa kuvaamme toimintakertojamme päiväkodeissa. Toimintakerrat pidettiin huhtikuussa 2017 viikkojen 16 ja 17 aikana, jolloin vierailimme jokaisessa päiväkodissa noin tunnin verran. Sovimme aikataulut päiväkotien kanssa sähköpostin välityksellä varsin pikaisella aikataululla, joten oli positiivista, että pääsimme kaikkiin toivomiimme päiväkoteihin ja että saimme valokuvausluvat hankkeeseen osallistuneiden lasten vanhemmilta. Päiväkodeille lähettämämme kirje (liite 2) on sijoitettu liitteeksi tähän opinnäytetyöhön. Vierailimme yhteensä

viidessä päiväkodissa ja kuvaamiseen osallistui yhteensä 31 lasta. Mahdollistaaksemme päiväkotien, lasten ja aikuisten tunnistamattomuuden, puhumme päiväkodeista kirjaimilla A-E ja lapsista numeroilla 1-31. Anonymiteetin varmistamiseksi emme myöskään kuvaile päiväkoteja, niiden sijainteja tai kuvauspäivämääriä.

9.2.1 Päiväkoti A

“Kiitos Sini kun tulitte kuvaamaan meidän kanssa” (lapsi 2).

Ensimmäinen toimintakertamme oli ajoitettu päivälevon jälkeen, joten saimmekin vastaanme innokkaita ja pirteitä lapsia. Päiväkodin aikuiset olivat jo aamupiirin aikana kertoneet lapsille, mitä tapahtuu ja ketkä siihen saavat osallistua, joten meidän oli hyvin helppoa saapua paikalle ja aloittaa toiminta heti. Työskentelimme 3–5-vuotiaiden ryhmän kanssa, joista toimintaamme mukaan oli valikoitunut kuusi “viskaria” eli ensi syksynä esiopetukseen siirtyvää lasta. Lapset olivat iältään 4–6-vuotiaita, 2 poikaa ja 4 tyttöä.

Aloitimme ohjaamisen lyhyellä piirillä, jossa esittelimme itsemme ja kerroimme lyhyesti, miksi olimme tulleet päiväkotiin ja mitä aioimme tehdä. Tämän jälkeen kysyimme lapsilta piirissä, mikä heistä on päiväkodissa parasta ja mitä he haluaisivat kuvata. Jälkeenpäin tulkiten tämä tuntui virheeltä, koska mielestämme koko ryhmän edessä kysyminen vaikutti siihen, että kaikki ryhmän tytöt valitsivat kivoimmaksi tekemiseksi loppujen lopuksi piirtämisen, vaikka alun perin heillä oli muitakin ideoita. Seuraavaa kertaa varten päätimmekin jättää aiheiden kysymisen lasten kanssa kahden kesken tehtävään työskentelyyn. Aiheiden valinta oli kaikille lapsille hyvin nopeaa; vain yksi halusi miettiä pidemmän hetken omaa kuvausaihettaan.

Piirin jälkeen aloitimme kuvaamisen. Minttu viritti lasten kanssa piirtämispöytää ja videokuvasi, kun lapset piirsivät kuvia kuvattavaksi. Samaan aikaan Sini aloitti kuvaamisen ryhmän kahden ensimmäisen lapsen kanssa, joista toinen valitsi kuvattavakseen rakennuspalikat (lapsi 1) ja toinen kotileikin (lapsi 2). Digikamera oli heille uusi väline, mutta kaikki lapset ymmärsivät nopeasti sen käytön, koska he olivat kuvanneet aikaisemmin puhelimien ja tablettien kame-roilla. Lapset innostuivat kovasti kuvaamisesta ja saimmekin paljon materiaalia. Lapset kuva-sivat omien juttujensa lisäksi myös muita kiinnostavia kohteita, kuten muita tilanteeseen osal-listuvia lapsia, meitä aikuisia ja päiväkodin tiloja. Kuvauksen loppuun kysyimme yksittäisiltä lapsilta kommentit kuvistaan, miksi he valitsivat tietyn aiheen, miksi se on parasta päiväko-dissa. Kaksi lasta kieltäytyi kertomasta omaa näkemystään.

Kuvaamisen jälkeen siirryimme vielä hetkeksi piiriin, jossa kyselimme hieman palautetta lap-silta. Kysymyksemme liittyivät kameran käyttöön, yleisiin tuntemuksiin toiminnasta ja toimin-

takerrasta. Sanallisen palautteen kyseleminen innostuneilta lapsilta oli hankalaa ja vastaukset jäivätkin aikalailla kyllä/ei-tasolle, joten päätimme pohtia palautteen kyselyä uusiksi seuraavaa toimintakertaa varten.

Kaiken kaikkiaan toimintakerrasta jäi erittäin positiivinen kuva. Lapset olivat erittäin innoissaan projektistamme ja he olivat hyvin innokkaita osallistujia. Myös päiväkodin aikuiset olivat hyvin mukana ja antoivat meidän mielellään työskennellä lasten kanssa kahdestaan.

9.2.2 Päiväkoti B

Toinenkin toimintakertamme oli ajoitettu päiväunien jälkeiseen aikaan, jolloin osa ohjaukseen osallistuvista lapsista oli vielä heräilemässä, kun aloitimme toiminnan. Suunnittelemamme yksilökohtaisempi ohjaus sopi tilanteeseen hyvin. Ohjaukseen osallistui kuusi lasta, jotka olivat iältään 5–6-vuotiaita ja heistä 5 oli poikia ja yksi tyttö. Saavuimme päiväkotiin, jolloin lapset ottivat meidät hyvin innostuneita vastaan. Esittäydyimme ja kerroimme lyhyesti mitä tapahtuisi. Tämän jälkeen aloitimme toiminnan.

Edelliskerrasta oppineina päätimme ottaa tällä kertaa kaksi lasta meidän kanssamme kuvaamaan, jolloin muut lapset jatkoivat leikkejään. Veimme lapset rauhallisempaan ryhmätilaan, jossa esittäydyimme uudestaan ja kerroimme tarkemmin, miksi olemme päiväkodissa ja mitä toivoisimme lasten tekevän. Tämän jälkeen lapset saivat kertoa, mikä olisi heidän kuvauskohteensa ja sen jälkeen siirryimme kuvaamaan.

Kaksi ensimmäistä lasta (lapset 7 ja 8) osasi heti nimetä oman aiheensa: molemmat halusivat kuvata autoleikkiä. He olivat hyvin innokkaita kuvaajia ja he innostuivat kuvaamaan myös muita tiloja ja asioita. Seuraavaksi oli toinen kahden lapsen ryhmä, joista ensimmäinen nimesi parhaaksi päiväkodin asiaksi autoleikin (lapsi 9) ja toinen piirtämisen (lapsi 10). Heille aiheen valitseminen oli selvästi hankalampaa, mutta ohjaavilla kysymyksillä, kuten “Mitä yleensä teet päiväkodissa, millä tykkäät leikkiä?” saimme heidätkin päättämään aiheensa.

Sini ohjasi ensimmäisen kuvaamaan autoleikkiä samaan aikaan, kun Minttu auttoi toista virittämään piirustustarvikkeita ja tekemään piirustuksensa kuvaamista varten. Autoleikkia kuvattiin hyvin tarkasti ja kuvaaja otti monta kuvaa ennen kuin oli tyytyväinen saamiinsa kuviin. Piirtämisestä aluksi innostunut lapsi 10 koki suurta luomisen tuskaa, eikä hän tuntunut olevan kovin tyytyväinen piirtämäänsä kuvaan. Hän keskittyi enemmän puhumiseen kuin piirtämiseen ja hän oli myös selkeästi muita arempi kuvaamaan. Hänelle kameran käyttö tuntui paljon aikaisempia lapsia vieraammalta.

Viimeisenä kuvaamaan ryhtyivät lapset 11 ja 12. Heille kuvausaiheen valitseminen tuntui erityisen hankalalta ja jouduimme kyselemään ja juttelemaan melko pitkään, ennen kuin he lopulta päätyivät aiheeseensa. Lapsi 11 halusi kuvata tiikerileikkiä, jota leikittiin tietyn ryhmän lepohuoneessa, mutta siirryttyämme sinne hän olikin hyvin haluton kuvaamaan, eikä suostunut tutustumaan kameraan eikä sen käyttöön. Tämän vuoksi päädyimme vaihtamaan tilaa ja siirryimme ensin lapsen 12 kuvauskohteeseen. Hän halusi kuvata eläinleikkiä eräässä tietyssä päiväkodin huoneessa. Vasta siellä kuvaustilanteeseen osallistunut lapsi 11 osoitti kiinnostusta kameraa kohtaan, todennäköisesti sen vuoksi, että hän oli saanut seurata ensin kaverinsa kuvaamista rauhassa. Sen jälkeen hän päätti vaihtaa kuvauskohteeseen Spider-Man-hahmon ja muutamat muut eläinhahmot.

Kuvaustilanteen jälkeen jäimme pohtimaan, vaikuttiko meidän valitsema tila lasten valitsemiin kuvauskohteisiin, vaikka painotimme useaan otteeseen lapsille, että meillä on mahdollisuus siirtyä myös päiväkodin muihin tiloihin kuvaamaan. Toisaalta lapset olivat eri ryhmistä ja valitsivat selkeästi heille tutuissa tiloissa olevia leikkejä ja materiaaleja. Kaiken kaikkiaan toimintakerrasta jäi meille taas erittäin positiivinen olo: kaikki lapset saatiin loppujen lopuksi innostumaan kuvaamisesta ja meidän kanssamme työskentelystä. Kuvissa alkoi myös ilmetä tietynlainen teema, jota jäimme mielenkiinnolla seuraamaan, toistuisiko se myös seuraavilla kerroilla.

9.2.3 Päiväkoti C

Saavuimme päiväkotiin heti aamupalan jälkeen, jolloin lapset olivat lastentarhanopettajan ohjaamassa aamupiirissä. Lapsiryhmässä oli kyseisenä päivänä leloppäivä, jolloin lapset saivat tuoda oman lelunsa kotoa päiväkotiin. Pohdimme silloin, että tämä saattoi vaikuttaa muutamiin kuvauskohdevalintoihin. Pyrimme kuitenkin siihen, että lapset kuvaisivat päiväkodin olemassa olevaa välineistöä kotoa tuotujen lelujen sijasta. Kuvaukseen osallistui 5 lasta, jotka olivat kaikki poikia ja iältään 5–6-vuotiaita.

Päätimme pysyä edelliskerralla hyväksi havaitussa metodissa ja ottaa vain kaksi lasta kerrallaan meidän kanssamme työskentelemään. Tilanteen ohjaaminen oli helppoa ja myös lasten oli helppoa miettiä, mitä he itse haluaisivat kuvata. Tällä vältimme sen, että kavereiden kuvauskohdeet eivät vaikuttaneet toisiin lapsiin. Toisaalta selvää on se, että yhteiset tekemiset ja kavereiden kanssa tehdyt valinnat vaikuttavat siihen, millä ja miten lapsi tykkää leikkiä päiväkodissa.

Ensimmäinen lapsista halusi ehdottomasti kuvata omaa luluun, Itse Ilkimys -elokuvista tuttua Kätyri-hahmoa. Hänen parinaan ollut lapsi vaati hyvin paljon ohjausta ja tukea oman aiheensa valintaan, mutta tuttujen ohjaavien kysymysten avulla saimme hänenkin kanssaan löydettyä

sopivan kohteen, joksi päätyi leikki hiekkalaatikolla päiväkodin sisätiloissa. Hiekkaleikkiä kuvannut lapsi 14 vaati myös kuvausprosessiinsa paljon tukea ja näyttikin jokaista ottamaansa kuvaa meille ohjaajille, selkeästi hyväksyntää hakien.

Myös seuraavan parin oli vaikeahkoa päättää omia kuvauskohteitaan. He tarvitsivat molemmat paljon ohjausta oman aiheensa valinnassa. Ensimmäisen lapsen (lapsi 15) mielestä kaikki oli kivaa, mutta mikään ei ollut kuitenkaan tarpeeksi kivaa kuvattavaksi. Hän vaihtoi aiheitaan useaan kertaan ja päätyi loppujen lopuksi kuvaamaan vain kolme kuvaa automatosta. Lapsi 16 päätyi myös kuvaamaan hiekkaleikkiä, mutta ei suostunut kertomaan, miksi se oli kivointa päiväkodissa.

Viimeinen päiväkotikoti C:ssä kuvauksiin osallistunut lapsi (lapsi 17) tuli juuri päiväkotiin, kun hänen vuoronsa alkoi, joten hän oli hieman arka päästessään suoraan työskentelemään vieraiden aikuisten kanssa. Hän päätyi kuitenkin nopeasti valitsemaan kotileikin, jossa hän kuvasi kotileikkitaloja (lasten leikkikeittiötä) ja niissä omaa Spider-Man-hahmoaan.

Tämä oli ehdottomasti hankalin kuvauskertamme ja melkein kaikki lapset vaativat todella paljon ohjausta omien aiheidensa valinnassa. Syyksi tälle arvioimme sen, että lapset eivät olleet tottuneet vieraiden aikuisten ohjaamiin toimintakertoihin päiväkodissaan sekä sen, että he eivät selkeästi olleet tottuneet tämän tyyppisiin osallistaviin tehtäviin.

9.2.4 Päiväkotikoti D

Päiväkotikoti D:hen saavuimme suoraan edellisestä päiväkodista. Lapset olivat juuri aloittamassa päiväkodin aikuisten ohjaamaa aamupiiriä, kun saavuimme. Päiväkotikoti D:ssä toimintakertamme osallistui 9 lasta, joista 4 oli poikia ja 5 tyttöjä. Lapset olivat 5–7-vuotiaita. Tämän päiväkodin tilat olivat isohkot ja siellä näkyi selkeästi, että toiminnan selkeyteen ja lasten viihtyvyyteen on panostettu esimerkiksi erilaisten leikkitalojen myötä. Lasten toiminnassa näkyi myös se, että lapset ovat tottuneet käyttämään eri tiloja suhteellisen vapaasti.

Jatkoimme työskentelyä lapsipari kerrallaan. Ensimmäiset kaksi lasta (lapset 18 ja 19) olivat hyvin innokkaita ja he valitsivat omat aiheensa nopeasti, eivätkä he vaatineet juurikaan ohjausta. Lapsi 18 halusi kuvata erillisessä pehmo-nimisessä huoneessa, jonne oli kasattu suuria pehmopalikoita ja tynnyjä, joilla lapset saivat rakennella esimerkiksi majoja. Lapsi 18 oli erittäin kiinnostunut kuvaamisesta ja hän kertoikin omistavansa oman kamerasäädin, jolla kuvaa kotona. Lapsi 19 halusi kuvata toisessa erillisessä huoneessa, pelihuoneessa, josta hän valitsi kuvauskohteekseen ilmakiekkopelin.

Seuraavaksi kuvasimme lapsen 20 kanssa päiväkodin jumppasalissa, jossa hän halusi kuvata puolapuita sekä palloa ja köyttä, joiden kanssa hän kertoi pelattavan polttopalloa sekä hiirenhäntää. Lapsi 21 halusi kuvata myös pehmo-huoneessa, jonne hän rakensi oman aluksensa, josta hän otti lukuisia kuvia. Myös lapset 23 ja 26 kuvasivat pehmo-huoneessa rakentaen sinne uusia, omia rakennelmiaan ja sitten kuvasivat niitä. Pehmo-huone olikin monen lapsen suosikki ja lapsista näkyi selkeästi, että omien juttujen rakentaminen ja suunnittelu olivat heille tärkeitä. Lapsi 22 halusi kuvata myös päiväkodin pelihuoneessa, jossa hän kuvasi sekä huoneessa olevaa ilmakiekkopöytää että pöytäjalkapalloa.

Lapsi 24 halusi kuvata lautapelejä ja valitsi niistä pienen pohdinnan jälkeen Choco-pelin. Pelasimme pari kierrosta peliä, jonka jälkeen hän asetteli pelinappulat haluamallaan tavalla ja kuvasi niitä. Lapsi 25 halusi kuvata päiväkodin jumppasalissa olevia köysiä. Hän oli hyvin taitava kiipeilijä ja piti köysistä keinumisesta. Hän olisikin tehnyt sitä mieluummin kuin kuvannut, mutta suostui pienen suostuttelun jälkeen ottamaan köysistä pari kuvaa.

Päiväkodissa näkyi se, että lapset olivat tottuneet tuomaan mielipiteitään esiin ja kertomaan omista kiinnostuksen kohteistaan. Lapset lähtivät heti mukaan meidän toimintaamme ja he olivat hyvin innostuneita. Lapset olivat myös hieman vanhempia kuin edellisessä päiväkodissa ja jäimmekin pohtimaan, vaikuttaako näinkin pieni ikäero lasten osallisuuskyykytyteen.

9.2.5 Päiväkoti E

Saavuimme päiväkotiin taas heti aamupalan jälkeen ja meitä vastassa oli innostunut joukko lapsia. Päiväkodissa E toimintaan osallistui 5 lasta, 4 tyttöä ja yksi poika.

Kaksi ensimmäistä lasta (lapset 27 ja 28) valitsivat aiheensa nopeasti ja halusivat molemmat kuvata hamahelmillä tekemiään töitä. Heille molemmille kuvaaminen oli aikaisemmasta tuttua, joten kuvaaminen sujui nopeasti ja lapset jäivät mielellään jatkamaan helmillä työskentelyä, kun me siirryimme ohjaamaan seuraavaa lapsiparia. Heistä ensimmäiselle (lapsi 29) aiheen valinta oli hankalaa ja hän ei aluksi oikein osannut nimetä mitään mieluista tekemistä. Hän mainitsi vain sen, että hän tykkää leikkiä kavereiden kanssa. Hän päätyi lopulta kuvaamaan kavereiden kanssa kesken jäänyttä dinosaurisleikkiä.

Lapsi 30 oli hyvin innokas ja kertoi meille paljon päiväkodin arjesta ja siitä, mitä kaikkea hän tykkää tehdä päiväkodissa. Hän nimesi lempiasiakseen piirtämisen. Hänen piirtäessään ja kuvatessaan haimme vielä viimeisen lapsen (lapsi 31) mukaan. Hän oli aikaisempia lapsia ujompi ja ainoana halusikin ryhmän oman aikuisen mukaan. Kuitenkin hetken meidän kanssa vietettyään hän selkeästi rentoutui ja innostui nopeasti valitsemaan omaksi aiheekseen maalaamisen.

9.3 Näyttely

Valokuvanäyttelymme järjestimme Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan kampuksella toisen kerroksen aulatilassa perjantaina 5.5.17. Varasimme näyttelyä varten sermit, joihin kuvat oli helppo laittaa esille ja myös sen vuoksi, että sermien avulla saimme valokuvat sijoitettua riittävän matalalle, jotta näyttelyyn osallistuvien lasten olisi mahdollisimman helppo katsella kuvia. Tilan avoimuus mahdollisti myös ulkopuolisten katselijoiden helpomman osallistumisen. Kutsuimme kaikki toimintakertoihimme osallistuneet lapset katsomaan kuvia paikan päälle. Kutsu liitteenä 3.

Valokuvanäyttelyyn saapui vain muutama lapsi, mutta ne, jotka tulivat paikalle, olivat hyvin innoissaan ja selkeästi nauttivat, kun saivat nähdä omat kuvansa esillä. Lasten vähäiseen osallistumiseen vaikuttivat varmasti kutsun saapuminen päiväkoteihin lyhyellä varoitusajalla sekä päiväkotien kevään kiireinen aikataulu esimerkiksi äitienpäivän ja kevätjuhlien valmistelussa. Meille valokuvanäyttely oli erittäin voimaannuttava kokemus, sillä oli hienoa nähdä oma opinäytetyö esillä näin konkreettisella tavalla. Näyttelyn jälkeen lähetimme kuvat päiväkoteihin lapsille annettaviksi ja näin projektistamme jäi myös lapsille positiivinen muisto.

Valokuvanäyttelyä jäi katselemaan jonkin verran ulkopuolisia ja saimme aikaan monia mielenkiintoisia keskusteluita päivähoidosta sekä opinäytetyöstämme. Saimme myös kuulla, että aiheemme inspiroi erästä henkilöä kokeilemaan samaa aikuisten kanssa työskentely-ympäristöjä kehitettäessä.

9.4 Video

Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön kuvaamaamme videota varten saimme kuvattua 57 videopätkää, joista koostimme noin 2-minuuttisen videon. Videon keston määrittelimme yhteistyötahon toiveen mukaan. Videolla olevat lapset eivät ole tunnistettavissa heidän yksityisyydensuojansa takaamiseksi. Videoon on yhdistelty meidän kuvaamaa videomateriaalia sekä lasten ottamia kuvia.

Videon koostamisessa painotimme päiväkodin arjen esiin tuomista positiivisessa hengessä lasten näkökulmasta. Videossa näkyy lasten valitsemat kivoimmat tekemiset ja lelut päiväkodeissa. Pyrimme videon avulla kertomaan mahdollisimman monipuolisesti siitä, mistä lapset päiväkodissa pitävät. Poistimme videon ääniraidan ja lisäsimme sen tilalle kepeän ja rytmikkään teki-jänoikeusvapaan taustamusiikin. Videota emme jakaneet lapsille nähtäväksi, sillä se oli tilaustyönä Vantaan kaupungille räätälöity teos, minkä vuoksi yhteistyötahomme päättää sen jakamisesta ja välittämisestä.

10 Kehittämiprojektin johtopäätökset

Halusimme työmme kautta antaa lapsille mahdollisuuden kertoa, mikä on parasta päiväkodissa ja nostaa esiin lasten osallisuutta. Pohdimme osallisuuden käsitettä eri näkökulmista ja kytkimme sitä muun muassa Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen. Käytössämme oli tavallinen digikamera, jolla lapset ottivat valokuvia, sekä kevyt- tai minijärjestelmäkameraksi luokiteltava digikamera, jolla itse kuvasimme videoita lasten touhuista.

Kuvaamiseen osallistui yhteensä 31 lasta ja lasten ikäjakauma oli 4-7 vuotta. Projektiin osallistuneet lapsiryhmät olivat viskari- ja eskari-ikäisten lasten ryhmiä, mutta emme kuitenkaan halunneet rajata osallistuvien lasten määrää liian pieneksi, joten otimme mukaan kaikki lapsiryhmien kuvausluvan saaneet lapset. Tämä johti siihen, että projektiimme osallistuneiden lasten ikähaitari muuttui hieman suunnitellusta. Lapsista 17 oli poikia ja 14 tyttöjä. Tavotteenamme oli saada toimintaan mukaan 20 lasta, joten ylitimme oman tavoitteemme reilusti ottaen huomioon sen, miten nopealla aikataululla otimme päiväkoteihin yhteyttä. Saimme yhteensä noin 270 lasten ottamaa kuvaa, joista valitsimme järjestämäämme näyttelyyn 31 kuvaa eli yksi kuva jokaiselta lapselta. Lapset ottivat vaihtelevan määrän kuvia: jotkut ottivat vain yhden kuvan toisten ottaessa toistakymmentä.

Järjestämäämme näyttelyä varten kehitytimme kuvat Ifolor-palvelun avulla. Kuvat kehitettiin niin, että ne olivat kooltaan 13 cm x 19 cm. Yhtä kokoa isompana valokuvatilauksen loppusumma olisi ollut melko suuri ja yhtä kokoa pienemmät kuvat olisivat olleet liian pieniä näyttelyä varten.

Suuresta kuvamäärästä valitsimme kehitettäväksi ne, jotka parhaiten kuvasivat sitä, mitä lapset olivat halunneet kuvata. Rajasimme kuvista pois sellaiset otokset, joissa oli selkeästi tunnistettavissa toinen lapsi tai useampia lapsia, sillä meidän oli pakko pitää huolta lasten oikeudesta yksityisyyteen. Emme myöskään halunneet ryhtyä muokkaamaan kuvia niin, että lasten kasvot olisi peitetty tai häivytetty.

Valitsimme sellaisia kuvia, joissa näkyi mahdollisimman paljon sitä, mitä lapset olivat tehneet: esimerkiksi piirroksia ja maalauksia esittävistä kuvista valitsimme ne, joissa näkyi eniten itse taideteosta. Monet lapsista olivat ottaneet myös lähikuvia omista teoksistaan, mutta emme valinneet niitä juuri edellä mainitusta syystä. Samoista leikkivälineistä otetuista kuvista valitsimme sellaiset, jotka oli otettu hieman eri kuvakulmista, koska tarkoituksena ei kuitenkaan ollut asettaa näyttelyssä esille identtisiä kopioita samoista kohteista.

Työmme tavoitteena oli toteuttaa valokuvaprojekti. Halusimme kuvien avulla tuoda esiin lasten näkökulmia siitä, mikä on parasta päiväkodissa: mistä tekemisestä, tilasta tai leikistä lapset nauttivat eniten. Tarkoituksemme oli kasvattaa lasten osallisuutta ja tuoda esiin yksi tapa, jolla lapset voivat olla mukana kertomassa näkemyksiään siitä, mitä päiväkodissa voitaisiin kehittää. Haluamme pohtia kuvien merkityksiä ja seuraavaksi esittelemmekin muutaman päätelmän.

Vaikka aluksi olimme ajatelleet ja myös päiväkodeilta pyytäneet toimintaan mukaan noin 5-vuotiaita lapsia, oli loppujen lopuksi mielestämme mukavaa se, että lapset olivat jonkin verran eri ikäisiä keskenään. Saimme siitä pohdinnan aihetta sille, onko valokuvaamisen kohteen ja iän välillä jokin yhteys.

Kuvista 14 eli melkein puolet kuvasi jonkinlaista luomista: palikoilla rakentamista, piirtämistä, maalaamista tai askartelua. Kuvista 10 eli noin kolmasosa kuvasi jonkinlaisella lelulla leikkimistä, pääsääntöisesti jonkinlaisella eläinhahmolla tai leikkiautolla leikkimistä. Kaksi kuvaa kertoo erilaisista kotileikeistä. Loput 5 kuvaa kuvasivat erilaisia pelejä, joihin käytettiin joko perinteisiä lautapelin elementtejä, kuten pelinappuloita, tai sitten urheilullisempia välineitä, kuten palloja, köysiä ja puolapuuta. Kuvattavissa kohteissa ei kokonaisuudessaan ollut paljoakaan eroavaisuuksia. Sekä lapsista nuorimmat että vanhimmat valitsivat mieluisimmaksi tekemiseksi jonkinlaisen luovan tekemisen, kuten piirtämisen tai palikoilla rakentamisen.

Kuvissa oli havaittavissa melko vähän kuvan epätarkkuutta tai epäselvyyttä kuvattavana olevasta kohteesta. Kuvien onnistumiseen vaikutti suuresti se, että ajoitimme päiväkotivierailumme aamupäivä- ja alkuiltapäiväaikaan, jolloin ulkoa ikkunoiden kautta sisään tulevan valon määrä oli suuri. Lisäksi ohjeistimme lapsia pitämään kamerasta kaksin käsin kiinni, mikä osaltaan vähentää kuvan heilahtamisen riskiä. Emme jälkikäsitelleet kuvia millään tavalla näyttelyä varten.

Yksi mielenkiintoinen huomio oli se, että ainoa päiväkoti (päiväkoti D), jossa muutama lapsi valitsi mieluisammaksi tekemiseksi jonkinlaisen pelaamisen, joko lautapelin tai jonkin urheilun, oli myös se päiväkoti, jossa lapset olivat kaikista vanhimpia eli 6–7-vuotiaita. Uskomme tämän olevan lähinnä sattumaa, sillä lapsiotantamme oli sen verran pieni, mutta jäimme miettimään, voisiko kiinnostuksella ennen kaikkea urheilullista pelaamista ja liikkumista kohtaan olla jotain tekemistä sen kanssa, miten lapsen kehollinen ilmaisu kehittyy. Toisaalta kyseisessä päiväkodissa ilmenneen liikunnallisen painotuksen saattaa nostaa esiin myös se, että kyseisessä päiväkodissa liikuntatilat olivat lapsille vapaammassa käytössä kuin muissa vieraillemissamme päiväkodeissa.

Yksi selkeimmistä kuvauskohteisiin vaikuttaneista asioista varmasti olikin se, mitä päiväkodissa on tarjolla ja miten lapset ovat tottuneet käyttämään päiväkodin tiloja ja välineitä. Mitä vapaammin lapset olivat tottuneet käyttämään niitä, sitä helpompaa heille oli valita oma kuvauskohteensa. Monessa päiväkodissa tilat ja välineet olivat niin voimakkaasti aikuisten rajaamia, että lapsille oli hyvin hankalaa valita kuvauskohteeksi se, mitä he oikeasti haluavat, sen sijaan, että he valitsisivat jotain, mitä on lähtökohtaisesti aina tarjolla. Esimerkkinä päiväkotia C:ssä ollut hiekkaleikki, joka oli vain harvoin lasten käytössä, mutta selkeästi monen suosikki.

Huomasimme jo ensimmäisten toimintakertojemme aikana, että lasten ottamissa kuvissa näkyi kaksi teemaa: yhdessä tekeminen ja luominen. Tämä ei sinänsä ole yllätys, koska ihminen on sosiaalinen eläin, joka pyrkii yhteiseen toimintaan toisten kanssa. Ensimmäisellä toimintakerrolla kaikki ryhmän tytöt valitsivat piirtämisen, vaikka tarjolla olisi ollut monenlaista muutakin tekemistä. Tämä kertoo mielestämme sekä päiväkodin tavoista ja siitä, mitä lapset ovat tottuneet tekemään, mutta myös siitä ihmisen perimmäisestä kaipuusta saada tuntee yhteenkuuluvuuden tunnetta toisten kanssa.

10.1 Lasten kuvien pohjalta nousseet kehitysehdotukset

Tässä kappaleessa nostamme esiin työskentelymme aikana nousseita kehitysehdotuksia päiväkodeille. Kehitysehdotuksemme voi nähdä eräänlaisina painopisteinä: millaisiin asioihin tulisi keskittyä ja mitä voisi vielä parantaa. Valitsemamme asiat ovat sellaisia, jotka varmasti monessa päiväkodissa ovat itsestäänselvyksiä tai osa arkea, jolloin asiaan ei välttämättä kiinnitetä huomiota. Mutta koska valitsemamme asiat näyttäytyivät lapsille tärkeänä osana päiväkodin arkea, nostamme ne sen vuoksi erityiseen roolin päiväkotiympäristön ja sen arjen kehittämässä. Kehitysehdotuksemme valitsimme toimintakertojemme aikana nousseista huomioista sekä lasten ottamien valokuvien ja niistä tehtyjen tulkintojen perusteella.

10.1.1 Osallisuuden lisääminen

Monessa päiväkodissa nousi esiin se, että lapset eivät olleet tottuneet tekemään valintoja toimintansa suunnasta tai heidän vaihtoehtonsa olivat olleet hyvin rajattuja. Toiminnassa näkyi myös selkeästi, että päiväkodin tilat ovat olleet aikuisten rajoittamia, sillä lasten oli hyvin hankalaa kuvitella valitsevansa kuvauskohteensa juuri sieltä, mistä haluavat. Siksi nostamme ensimmäiseksi kehittämiskohteeksi osallisuuden lisäämisen päiväkodeissa.

Tärkeää osallisuuteen kasvattamisessa on päiväkotien henkilökunnan tietoisuuden lisääminen sekä uusien työtapojen opettelu, mikä vaatii aikaa, ymmärrystä ja käsitystä siitä, mitä osalli-

suus tarkoittaa kasvattajien omassa työssä. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.) Voidaksemme varmistaa lasten osallisuus päivähoiton arjessa, on tärkeää, että osallisuus on kaikkien kasvattajien prioriteetti sekä yhteisen työskentelyn tavoite.

Mahdollistaaksemme lasten osallisuuden, esimerkiksi päivähoiton suunnittelussa, tulee päivähoiton perinteiseen arkeen tuoda väljyyttä, jotta aikuisilla on aidosti aikaa ja mahdollisuuksia kuunnella lasten ajatuksia ja ideoita. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.) Jos jokainen päiväkotiarjen hetki on täytetty ohjelmalla ja aina kuljetaan sen ”perinteisen kaavan” mukaan, ei arkeen jää juurikaan mahdollisuuksia lasten osallistamiseksi.

On tärkeää, että osallisuus nähdään positiivisena lasten hyvinvointia edistävä asiana, joka luo mahdollisuuksia parantaa päivähoiton arkea ja päiväkotiympäristöä. Tukemalla lasten osallisuuden kasvamista kasvatetaan tulevaisuuden aktiivisia toimijoita.

10.1.2 Luovuuden tukeminen

Kehittämistoiminnassamme mukana olleet lapset valokuvasivat kaikista eniten jonkinlaista luovaa tekemistä, kuten piirtämistä, maalaamista tai rakentamista. Seurasimme heidän työskentelyään toimintakertojemme aikana ja huomasimme, että monenlainen luova tekeminen tulee lapsilta luonnostaan. Kynät ja pensselit käsiin saadessaan lapset ryhtyivät suoraan toimintaan miettimättä liikaa sitä, mitä tulisivat tekemään. Lapset eivät olleet kovin itsekriittisiä omista teoksistaan, vaan kertoivat niistä iloisesti ja monisanaisesti.

Inka Kotsalainen (2014, 77) tutki Pro gradu -työssään lastentarhanopettajien käsityksiä luovuuden tukemisesta ja sitä rajoittavista tekijöistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa eriteltiin myös sekä fyysistä että psyykkistä luovuutta lisäävät tekijät. Fyysisiä luovuutta tukevia tekijöitä ovat Kotsalaisen mukaan käytettävissä olevat välineet, tilat ja esineet. Psyykkistä luovuutta tukevia tekijöitä ovat esimerkiksi joustavuus ja turvallinen ja myönteinen ilmapiiri, jossa lapsille annetaan aikaa ja heitä kannustetaan omaehtoiseen toimintaan.

Luovuutta rajoittaviksi tekijöiksi tutkimuksessa ilmenivät aikuiskeskeisyys, tiukat säännöt ja rajoitukset ja tietyn lopputuloksen odottaminen, käytännössä siis kaikki luovuutta tukevien elementtien vastakohtat (Kotsalainen 2013, 78-79). Myös Asta Raami (2016, 80-81) toteaa omassa väitöskirjassaan, että kurinalaisuus ja liian tarkasti määritellyt askelmat voivat estää meitä huomaamasta asioita, jotka ovat edessämme.

Toisaalta Raami toteaa väitöskirjassaan, että luovuuden tukemisessa on tärkeää tukea sisäisiä mekanismeja, eikä antaa valmiita malleja ulkopuolelta. Luovuudelle pitää antaa tilaa avautua

itse. (Raami 2016, 187.) Yhtä ainoa oikeaa tapaa toimia ei ole, mutta oleellisinta on työskennellä lapsilähtöisesti. Lisäksi pitää muistaa, että lasten vapaa oikeus osallistua taide- ja kulttuurielämään on kirjattu myös Lasten oikeuksien sopimukseen (Yhdistyneet kansakunnat 1989, artikla 31).

Lasten ottamissa kuvissa näkyi arjen luovuus. Lelut muuttuivat hienoiksi asetelmiksi ja tyhjät paperit täyttyivät väreillä ja kuvilla. Myös mielikuvituksellisuus oli selkeää lasten ottamissa kuvissa: esimerkiksi monet lapset rakensivat erilaisia rakennelmia, mutta rakennelmat olivat keskenään erilaisia. Toimintakertojemme aikana seurassimme ilolla lasten vapautta luoda omaa mielikuvitustaan käyttäen. Me mahdollistimme luovan toiminnan ja lapset toteuttivat omanlaisensa teoksen.

10.1.3 Yhdessä tekemisen tukeminen

Toimintakertojemme aikana havaitsimme, että vain harvat lapset valitsivat valokuvattavaksi jotain yksin tehtävää. Vaikka esimerkiksi piirtäminen ja rakentaminen saattavat vaikuttaa yksin tehtäviltä töiltä, olivat ne lapsille kuitenkin selkeästi sosiaalisia tilanteita. Lähtökohtaisesti kaikki lapset valitsivat jotain sellaista, mistä he nauttivat myös jonkun toisen päiväkodissa olevan kaverin kanssa. Näiden havaintojen vuoksi haluamme tuoda esiin vertaissuhteiden ja niiden tukemisen tärkeyden.

Kaverisuhteet ovat hyvin tärkeässä roolissa lapsen sosiaalisen ja henkilökohtaisen identiteetin kehityksessä, valmiuksien kehittämisessä ja tunne-elämässä. Ryhmässä saadut kokemukset, myönteiset ja kielteiset, muokkaavat lapsen kehitystä. (Koivunen 2009, 52.) Kaverisuhteiden merkitys on oleellisessa roolissa lasten kehittämisessä ja yhdessä tekemisen rooli nousikin keräämässämme aineistossa tärkeään osaan. Haluamme sen vuoksi nostaa sen viimeiseksi kehitysehdotuksemme.

Lapset luovat kaverisuhteita jo päiväkotikäytössä, jolloin niissä harjoitellaan yhdessäolon ja yhteistyön taitoja. Sujuvien kaverisuhteiden muodostumiseen ja leikkitaitojen kehittymiseen lapset tarvitsevat kuitenkin vanhempien ja muiden lasta lähellä olevien, kuten päiväkodin kasvatustajien, tukea. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2017.)

Tärkeää on myös tukea lasten sosiaalisen kompetenssin kehitystä. Artikkelissaan Neitola (2013, 101) kuvaa sosiaalisen kompetenssin kahdeksi keskeiseksi osaksi vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot. Taitava sosiaalinen toiminta muiden lasten kanssa vaatii paljon erilaisia taitoja, joita ovat kyky liittyä ryhmään, hyvät tunne- ja prososiaaliset taidot, yhteistyökyky, sosiokognitiivi-

set taidot sekä kyky ratkaista erilaisia sosiaalisessa kanssakäymisessä syntyviä ongelmia. Sosiaaliset taidot ja varsinkin niiden puute tulevat parhaiten esiin vertaisten parissa heidän välisissä vuorovaikutussuhteissaan. (Neitola 2013, 101.)

Kasvattajien tuen tärkeys näyttäytyykin olennaisessa osassa kaveri- ja vertaissuhteiden muodostumisessa päivähoidossa. Sosiaalisten taitojen opettelu ja hyvien kaverisuhteiden muodostaminen päivähoidossa vaativat kasvattajilta hyvää lapsituntemusta, käsitystä ryhmädynamiikasta sekä yhteistä lapsikäsitystä (Neitola 2013, 107).

11 Arviointi

Tässä kappaleessa arvioimme toimintaamme kokonaisuudessaan: toimintakertojemme onnistumista, valokuvanäyttelyä, luomaamme markkinointivideota ja opinnäytetyömme hyödyllisyyttä sekä jatkokehittämismahdollisuuksia. Esittelemme myös lapsilta saamamme palautteen ja työelämäkumppanin arvion toimintamme hyödyllisyydestä sekä pohdimme myös omaa ammatillista kasvuamme opinnäytetyöprosessin aikana.

11.1 Toimintakertojen arviointi

Toimintakertamme olivat hyvinkin onnistuneita, sillä saimme riittävän määrän kuvia ja kaikki osallistumaan valitut lapset suostuivat työskentelmään meidän ohjauksessa, vaikka toimintaan keskittyminen oli joillekin haasteellista. Lapsiryhmät oli suurimmalta osin helppo saada innostumaan valokuvaamisesta ja kuvausaiheiden valinta sujui hyvin. Jos lapset eivät heti tieneet, mitä kuvata, saimme ohjaavilla kysymyksillä heille löydettyä kuvausaiheen. Yhteistyömme sujui hyvin ja saimme ohjaustyöskentelyn toimimaan sujuvasti alun takeltelujen jälkeen. Kehitimme omaa työskentelyämme ja ohjaustamme toimintakertojen kokemusten mukaan hyödyntäen toimintakerroilla kohtaamiamme haasteita ja kehityskohteita.

Lapset saivat kertoa päiväkotiympäristöstään ja siitä, mikä heidän mielestään on siellä parasta. Saimme riittävästi kuvia, joiden avulla pystyimme tekemään päätelmiä siitä, millaisiin asioihin päiväkotiympäristöä kehitettäessä voitaisiin kiinnittää huomiota. Sen lisäksi pohdimme, mikä päiväkodeissa vaikutti lasten toimintaan, heidän kuvauskohteidensa valintaan sekä kuvausprosessiin.

11.2 Lapsilta kerätty palaute

Keräsimme toimintakertoihin osallistuneilta lapsilta suullista palautetta yksinkertaisilla kysymyksillä: oliko kivaa/tylsää; oliko kuvaaminen helppoa/vaikeaa; oliko helppoa päättää, mitä kuvaa ja saiko kuvata sitä, mitä halusi. Kirjasimme palautteet ylös toiminnan ohessa. Näin

saimme käsitystä siitä, mitä lapset pitivät meidän toimintakerroistamme ja opinnäytetyömme toiminnallisesta osuudesta. Palautteen saaminen lapsilta oli haastavaa, mutta halusimme kerätä jonkinlaista palautetta lapsilta jo osallisuudenkin tavoitteiden nimessä. Mielestämme on tärkeää tukea lapsia ilmaisemaan mielipiteensä, vaikka osalle lapsista se olikin hankalaa. Kaikki lapset kuitenkin vastasivat kysymyksiimme toiminnan ohessa. Analysoimme lapsilta saatua palautetta laadullisesti.

Vain yksi lapsi totesi kuvaamisen olevan tylsää; muut (30 lasta) ilmoittivat kuvaamisen olevan kivaa ja moni lapsi esittikin toiveen, että he saisivat kuvata useammin. Tulkitsimme tämän merkiksi onnistuneesta työskentelytavan valinnasta ja hyvin sujuneista ohjaustilanteista. 22 lasta kertoi kuvaamisen olevan helppoa ja heistä suurin osa olikin kuvannut aikaisemmin vähintään puhelimella tai tablet-laitteella. 9 tunti valokuvaamisen olevan vaikeaa, mutta hekin olivat innokkaita kuvaajia ja saivat myös kuvattua omat kohteensa. Tämä tuo mielestämme hyvin esiin valokuvaamisen edut osallisuuden keinona verrattuna esimerkiksi piirtämiseen tai maalaamiseen. Kamera on usein helpommin hallittavissa oleva työkalu eikä se vaadi samanlaisia motorisia taitoja kuin kynän tai pensselin käyttö.

Noin puolet lapsista (17 lasta) vastasi, että oman aiheen valinta oli helppoa. Lopuille lapsille (14 lasta) aiheen valinta oli vaikeaa. Monet vaikeaa-vastaukset olivat samoista päiväkodeista ja siinä näkyikin tulkintamme mukaan päiväkotien osallisuuden taso. Niissä päiväkodeissa, joissa lapset ovat tottuneet tuomaan mielipiteensä esiin ja joissa heitä on tuettu itseilmaisuuksiin, lapset kuvasivat aiheen valintaa helpommaksi kuin niissä, joissa osallisuus ei ollut yhtä korkealla tasolla. 28 lasta kertoi, että he saivat valita juuri sen aiheen, jonka halusivatkin. Loput 3 vastasi, että me aikuiset olimme kieltäneet kuvaamasta jotain. Tämä vastaakin hyvin meidän kokemustamme toimintakerroista, sillä näiden kolmen lapsen kohdalla jouduimme kieltämään esimerkiksi kaverin tai päiväkodin ulkotilojen kuvaamisen.

Kaiken kaikkiaan lapsilta kerätty palaute antoi meille positiivisen kuvan toimintakerroistamme ja työskentelytapojemme valinnoista. Valokuvaus oli erittäin toimiva työskentelyn keino, koska se oli monelle lapselle uusi tapa toimia päiväkodissa ja tuoda omaa mielipidettään esiin. Valokuvaus koettiin enimmäkseen helppona tapana työskennellä ja kaikki lapset tuntuivat nauttivan tilanteesta, vaikka se oli aluksi joillekin hankalaa.

11.3 Yhteistyökumppanilta saatu palaute

Valokuvaprojektimme oli erittäin tervetullut kaikkiin viiteen päiväkotiin ja koimme, että päiväkotien kasvattajat ottivat meidät hyvin vastaan ja tukivat työskentelyämme. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus koettiin mielenkiintoisena työskentelytapana ja prosessi koettiin päiväkodeissa hyödylliseksi. Muutamit työntekijät olivat erittäin iloisia siitä, että halusimme

tulla juuri heidän hoitamiensa lasten kanssa työskentelemään ja antamaan heille mahdollisuuden tutustua valokuvaamisen saloihin.

Saimme videostamme hyvin positiivista palautetta ja toimeksiantajamme koki videon vastaavan toiveitaan. Videon nähtiin tuovan hyvin esiin varhaiskasvatuksen arkea positiivisesta näkökulmasta. Siinä oli myös hyvin huomioitu lasten tunnistettavuuden kysymykset sekä videon sopivuus esimerkiksi sosiaalisessa mediassa markkinoimiseen.

11.4 Oman oppimisen arviointi

Oman oppimisen arvioinnissa keskityimme ammatilliseen kasvuun sekä työskentelyyn lapsiryhmien ohjaajina. Arvioimme myös omaa opinnäytetyöprosessiamme sekä reflektoimme kehittämistämme.

Ehkä myönteisin havainto ammatilliselta kannalta oli se, että saimme konkreettista näyttöä siitä, että jo päiväkotikäisten lasten kanssa voi harrastaa valokuvausta ja että toimintaa varten ei tarvitse kovinkaan erikoisia tai kalliita välineitä. Lasten kanssa oli oikeasti mukava työskennellä ja hyvin sujuneet toimintakerrat lisäsivät uskoa omiin ohjaustaitoihin. Haasteita esiintyi jonkin verran verbaalisessa kommunikoinnissa, mutta koimme saaneemme vahvistusta sille, että pystymme tarvittaessa muuttamaan omaa kieltämme niin, että pienikin lapsi sen ymmärtää.

Sisäistimme vasta jälkikäteen sen, miten paljon töitä oikeasti saimme tehtyä loppupeleissä todella lyhyessä ajassa. Kirjoitimme kirjallisen raportin, ohjasimme lapsia valokuvauksen saloihin, järjestimme valokuvanäyttelyn sekä kuvasimme ja editoimme markkinointivideon yhteistyökumppanimme käyttöön. Tämä jos mikä vahvisti itsetuntoa ja uskoa omiin kykyihin. Teimme selväksi sen, että lyhyessäkin ajassa voi saada todella paljon aikaa, kun uskoo omaan tekemiseensä ja keskittyy työskentelemään järjestelmällisesti. Me molemmat koimme epävarmuutta omista kyvyistämme projektin alkutaipaleella, mutta niin vain saimme aikaan kaiken sen, mitä olimme suunnitelleetkin. Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin työelämään ja miksei myös jatkokoulutuksenkin pariin myöhemmällä iällä.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessimme oli erittäin onnistunut. Valokuvaus toimintamethodina oli toimiva valinta ja se onkin mielestämme onnistumisemme pohja. Valokuvaus oli innostava toiminnan muoto niin lapsille, päiväkotien aikuisille kuin meillekin ja sen toimivuus antoi meille valtavasti energiaa toteuttaa kehittämisprojektimme. Toimintakertamme koostuivat enimmäkseen hyvin menneistä ohjaustilanteista, joissa saimme lapset työskentelemään hyvin meidän kanssamme ja tärkeintä olikin se, että kaikki lapset saivat mahdollisuuden tuoda omaa näkökulmaansa esiin.

Valokuvat, niiden pohjalta tehty näyttely sekä toimintakertojemme aikana kerätystä materiaalista syntynyt video olivat hyvin toimiva yhdistelmä, jolla saimme tuotettua kiinnostavaa materiaalia opinnäytetyötämme ja yhteistyökumppanimme varten. Ideaalitulanteessa olisi ollut hyvä varata työskentelyymme sekä varsinkin valokuvanäyttelyn toteuttamista varten hieman enemmän aikaa mahdollistaaksemme lapsiryhmien paremman osallistumisen näyttelyyn. Teimme kuitenkin parhaamme tiiviin aikataulumme puitteissa.

12 Pohdinta

Keskityimme työssämme lasten ottamiin valokuviiin. Lapset valitsivat itse aiheen ja olivat aktiivisia toteuttajia; meidän tehtävämme oli raportoida ja olla puuttumatta lasten kuvausaiheisiin ja -kohteisiin. Mielestämme onnistuimme tavoitteissamme todella hyvin.

Opinnäytetyömme yksi ensimmäisistä tärkeimmistä asioista oli pyytää projektiin osallistuvien lasten vanhemmilta lupa lastensa osallistumiselle. Koimme tärkeäksi sen, että vanhemmat tietävät, mihin heidän lapsensa ovat ryhtymässä. Sen lisäksi meidän oli pakko, yhdessä Vantaan kaupungin kanssa, kysyä lupa markkinointivideolla esiintymiseen, koska kyseistä videota on tarkoitus levittää Vantaan kaupungin eri sosiaalisen median kanavissa. Tähän ei riittänyt pelkkä lasten ja/tai työntekijöiden lupa.

Ennen varsinaista kuvaamisprosessia meidän oli tarkasteltava omia olettamuksiamme ja ennakkoluulojamme siitä, miten kykeneväisiä lapset ovat osallistumaan projektiimme. Pohdimme sitä, miten lapset ottavat meidät vastaan, innostuvatko he toiminnasta ja miten lapset toimivat yhdessä toisten lasten kanssa tilanteessa, jossa ohjaajina on heille kaksi tuntematonta aikuista. Siksi meidän oli tärkeää ryhtyä ohjaamaan toimintaamme avoimin mielin sekä valmiina ottamaan vastaan monenlaisia lapsia ja heidän ajatuksiaan.

Harva meistä on seppä syntyessään ja siksi emme mekään olettaneet, että kohtaamamme lapset osaisivat kameraa käyttää heti sellaisen käteen saadessaan. Annoimme opastusta ja neuvonantoa vaikuttamatta kuitenkaan liikaa siihen, minkälaisia asioita lapset innostuivat kuvaamaan. Emme voineet liikaa määritellä sitä, minkälaisia kuvia ohjeistimme lapsia ottamaan, sillä tarkoituksena ei ollut ottaa (aikuisten) silmiä hiveleviä taideteoksia, vaan käyttää valokuvia ja lasten kertomuksia toiminnan työvälineinä.

Vaikka nykyajan lapset kasvavat erilaisten elektronisten välineiden ympäröimänä, eivät kaikki lapset välttämättä ole koskaan saaneet kuvata oikealla digikameralla (Setälä 2012, 111). Tämän huomasimme myös omakohtaisesti toimintakertojen aikana. Monet lapsista sanoivat kuvanneensa puhelimesta olevalla kameralla, mutta varsinaista digikameraa ei monikaan ollut aikaisemmin pitänyt käsissään. Mielenkiintoinen havainto oli myös se, että kaikki lasten ottamat

kuvat yhtä lukuun ottamatta on otettu vaakatasossa. Vain yksi lapsi (lapsi 26) käänsi kameran pystyasentoon ja otti sillä tavoin kuvia. Hän toisaalta kertoi valokuvaavansa myös vapaa-ajallaan, minkä vuoksi ei ole yllättävää, että hän osasi itse ajatella erilaisia kameran käyttötapoja.

Setälä antoi omassa tutkimuksessaan lasten käyttää pääasiallisesti vain kameran automaattiasetuksia (2012, 62) ja samoin toimimme myös me omassa toiminnassamme. Olisi saattanut olla liian aikaa vievää selittää kameran toimintaa yksityiskohtaisemmin. Omassa toiminnassamme me näytimme vain sen, miten kameraa pidetään käsissä oikeaoppisesti (molemmat kädet kameran reunoilla ja rannenuha ranteen ympärillä) ja miten laukaisinta painetaan kuvan ottamiseksi. Emme kertoneet, mitä muista napeista painaessa tapahtuu tai missä kulmassa kameraa kannattaa pitää.

Onneksi nykyään jo pienillä digikameroilla saa käyttökelpoista jälkeä jopa automaattiasetuksilla, mutta toisaalta ei meidän ollut tarkoituskaan auttaa lapsia tuottamaan valokuvataidetta. Se olisi ollut toisenlaisen tutkimisen aihe. Me halusimme ainoastaan pyytää lapsia kertomaan mieluisimmista aktiviteeteista ja kuvaamaan niitä kameralla.

Huomasimme toimintakertojen aikana sen, miten luontevasti lapset ottivat uuden välineen, kameran, haltuunsa. He ymmärsivät nopeasti, miten kuvan ottaminen tapahtuu, vaikka heillä ei ollut siitä aikaisempaa kokemusta. He myös nopeasti keksivät tapoja kuvata haluamiaan kohteita: osa meni kyykkyyhin halutessaan kuvata jotain pientä läheltä ja osa otti muutaman askeleen taaksepäin, jotta sai kuvaan mahtumaan haluamansa kohteen, esimerkiksi kokonaisen huoneen. Tämä kertoo mielestämme siitä, ettei lasten valokuvaaminen välttämättä aina ole pelkkää päämäärätöntä räpsimistä, vaan siinä on havaittavissa myös suunnitelmallisuutta. Samaan lopputulokseen tuli myös Setälä (2012, 238) omassa tutkimuksessaan.

Käyttämämme digikamera oli peilitön, mikä tarkoittaa sitä, ettei siinä ole etsintä, jonka läpi voi edessään olevaa kuvaa tarkastella. Lapset käyttivät kameran näyttöä kuvattavan kohteen katsomiseen ja rajaamiseen. Pelkän näytön varassa kuvaaminen lisää riskiä kameran heilahtamiselle, koska sitä pidetään vain käsien varassa, eikä tueta kasvoja vasten, kuten peilillisten eli etsimen omaavien kameroiden kanssa. Olisi ollut mielenkiintoista havainnoida, minkälaisia kuvia lapset olisivat ottaneet, jos käytössä olisi ollut peilillinen kamera: olisivatko kuvat olleet esimerkiksi selkeämpiä tai miten niiden raja-alue olisi onnistunut.

Vaikka tavoitteemme oli antaa lapsille vapaus kuvata itse valitsemiaan asioita, jouduimme tiettyissä tilanteissa rajoittamaan sitä, mitä lapset kuvaavat päiväkotiympäristössä. Esimerkiksi jokaisen oikeus yksityisyyteen on asia, jota meidän piti kunnioittaa. Tähän liittyen totesimme, että on tärkeää pitää huolta siitä, että lapset eivät ota kuvia toisista lapsista tai päiväkodin

työntekijöistä, koska he eivät kuulu päiväkodin aineettomaan ympäristöön. He eivät ole niitä asioita, joita kehitetään koko päiväkotiympäristöä kehitettäessä.

Monessa päiväkodissa näkyi selkeänä se, että lapset eivät olleet tottuneet siihen, että heiltä kysytään, mikä on kivaa tekemistä tai mistä he pitävät eniten. Jäikin pohdinnan aiheeksi, oliko meidän kysymyksemme liian hankala tai tulisiko päiväkodeissa tämän tyyppistä kyselemistä ja lasten omien mielenkiinnon kohteiden selvittämistä tehdä enemmän. Monet lasten kasvattajat olisivat varmasti osanneet, lasten havainnoinnin myötä, kertoa, mistä lapset pitävät ja mitä he tekevät mielellään, mutta lapsille itselleen asian sanoittaminen oli hankalaa. Tähän saattoi toki vaikuttaa myös se, että olimme lapsille vieraita aikuisia ja vierailumme päiväkodissa oli heille jännittävä kokemus.

Toimintakerroissamme tuli myös esiin se, että lapset eivät aina tiedä, mitä kaikkea päiväkodissa on tarjolla. Selkeää oli myös se, että antamamme neuvo siitä, että minne tahansa saa mennä kuvaamaan, saattoi olla lapsille haastava. Yleensä päiväkodin tilat ovat hyvin vahvasti aikuisten rajaamia. Lapsille saattoi olla tämän vuoksi hankalaa päättää tai edes kuvitella, minne kaikkialle voisi mennä kuvaamaan tai mitä kaikkea voisi kuvata, koska he ovat niin tottuneita aikuisten luomiin rajoihin.

Osallisuuden roolia päiväkodissa korostetaan entisestään esimerkiksi juuri voimaan tullessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Tästä esimerkkinä Helsingin kaupungin uusi varhaiskasvatussuunnitelma, joka nostaa esiin lasten omista ideoista lähtevää toimintaa (Aalto 2017). Silti monessa päiväkodissa osallisuus näyttäytyy edelleen aikuislähtöisenä tai näennäisenä. Aikuiset hallitsevat päiväkotiympäristöä ja lasten rooli jääkin usein passiiviseksi sääntöjen noudattajaksi, eikä niiden aktiiviseksi kehittäjäksi. Päiväkodin arkea suunnitellaan ja johdetaan aikuisten näkemysten perusteella ja sillä, mikä aikuisten mielestä on parasta lapsille. Lapsilähtöisempää olisi sen sijaan se, että pyrittäisiin aidosti tuomaan lasten ääntä kuuluville niin päiväkodin päivittäisissä hetkissä kuin toiminnan suunnittelussa.

Osallisuuskasvatus voi alkaa helposta toiminnasta, esimerkiksi kahden vaihtoehdon väliltä valitsemisesta ja se voi kehittyä lapsen taitojen kasvaessa. Jotta lapsista saadaan oman arkensa aktiivisia kehittäjiä ja tulevaisuuden vaikuttajia, on tärkeää, että päiväkodin kasvattajat ovat sitoutuneita osallisuuden lisäämiseen päivähoidossa ja valmiita kehittämään omia taitojaan osallisuuskasvattajina.

Kehittämistyömme aikana meille oli tärkeää työskennellä sukupuolisensitiivisesti, sillä halusimme omalta osaltamme poistaa päiväkodissa usein vallalla olevia sukupuolinormeja. Tällä tarkoitamme sitä, että emme missään vaiheessa tehneet olettamuksia sen suhteen, mitä lasten ulkoinen sukupuoli saattaisi stereotyyppisesti ajateltuna kertoa lasten kiinnostuksen kohteista.

Koimme tärkeäksi sen, että jokainen lapsi sai tilaisuuden kertoa siitä, mikä itseä kiinnostaa. Toki emme voineet mitenkään vaikuttaa siihen, minkälainen kasvatusilmapiiri päiväkodeissa ja lasten perheissä on ja siinä mielessä on mahdollista, että jollekin lapselle tuli uutena asiana se, että jokainen heistä voi olla kiinnostunut ja haluta tehdä mitä tahansa.

Jos ohjaustilanteissa tuli tarvetta avata kysymystä “Mikä päiväkodissa on parasta?” kysymyksellä “Onko se jokin leikki tai paikka tai tietty tekeminen?” kysyimme sen samassa muodossa kaikilta lapsilta ulkoisesta sukupuolesta riippumatta. Emme tarjonneet tytöille stereotyyppisiä “tyttöjen leikkejä”, kuten kotileikkiä tai askartelua, tai pojille stereotyyppisiä “poikien leikkejä”, kuten auto- tai dinosaurisleikkejä.

Mielenkiintoista oli myös se, että lapsi 10 ilmoitti Mintulle suureen ääneen, että poikien värejä ovat ehdottomasti oranssi ja sininen, mutta ei kysyttäessä suostunut antamaan perusteluja. Tämä voi toki olla vain hetkellinen ajatus, joka lapselle mieleen pulpahti, mutta on myös mahdollista, että se kertoo siitä, että hänelle on yritetty opettaa värien sukupuolittumisesta. Itse olemme tulevana sosiaalialan ammattilaisina sitä mieltä, ettei ole olemassa pelkästään tyttöjen tai poikien leikkejä tai värejä, vaan oman kiinnostuksen kohteensa saa valita vapaasti tai olla valitsematta.

Mielestämme oli tärkeää, että lapset kokivat olonsa turvalliseksi ja vapautuneiksi toimintaker-tojemme aikana. Halusimme lasten puhuvan ja toimivan avoimesti, eikä vain niin, kuten he itse olettaisivat meidän haluavan heidän sanovan tai toimivan. Monilla lapsilla voi olla tarve miellyttää aikuista ja siksi meidän oli tärkeää kannustaa lapsia luomaan valokuvansa itse. Meidän piti olla tarkkoja siinä, että taltioimme sekä omat havaintomme että lasten kommentit ja oivallukset mahdollisimman tarkasti ja jokaista lasta omana yksilönään kunnioittaen. Emme halunneet vaikuttaa lasten luomisprosesseihin niitä rajoittavalla tavalla.

Lasten mielikuvitus ja luovuus antavat eväät monenlaiseen luovaan toimintaan ja ongelmanratkaisuun. Toisaalta juuri vuorovaikutuksen kautta lapset oppivat ja kehittävät omia taitojaan: lapset tarkastelevat ja tekevät havaintoja ympäröivästä maailmasta ja peilaavat niitä omaan toimintaansa. Luovuus on asia, jota voi olla hankala opettaa, mutta sitä pystyy kehittämään tukemalla lapsen luontaisia ihmettelyn ja uteliaisuuden piirteitä.

Lasten luovia prosesseja voi ja pitää tukea, mutta joskus saattaa olla vaikeaa määritellä se raja, mikä menee tukemisen ja suoran ohjeistamisen tai käskemisen välillä. Kuinka paljon lasta pitää kannustaa ja kehua ilmaisunsa muodoista ja kuinka paljon lasta voi auttaa kehittämään niitä itse? Missä menee ilmaisun tyypillisyyden raja lasten ja aikuisten välillä?

Lapsinäkökulmainen tutkimus ja toiminta näkyi omassa toiminnassamme siten, että annoimme

jo alusta alkaen suuren painoarvon lasten näkemyksille ja mielipiteille. Emme kokeneet tarvetta kertoa lapsille, mitä kehitettävää päiväkotiympäristössä meidän mielestämme olisi, eikä se ollut edes kehittäistoimintamme tavoite. Kuuntelimme avoimin korvin ja mielin lasten kertomuksia sekä mieluisimmista aktiviteeteista että muistakin asioista, joista lapset halusivat kertoa. Monet lapsista halusivat kertoa esimerkiksi omista perheistään ja jonkin verran myös haaveistaan.

Kuuntelimme lasten kertomuksia tarkasti, emme pelkästään sen vuoksi, että halusimme antaa lapsille tilan kertoa itselleen tärkeistä asioista, mutta myös siksi, että kertomukset olivat oikeasti mielenkiintoisia. Vaikka lasten sanavarastot ja kyky ilmaista itseään puheen keinoin vaihtelivat suuresti, ei niillä ollut merkitystä kertomusten kiinnostavuuden suhteen. Jos jokin lapsen kertoma asia jäi aluksi epäselväksi, kysyimme tarkentavia kysymyksiä, koska halusimme ymmärtää lasten maailmaa heidän omista näkökulmistaan lähtien.

Kaikkien lasten kanssa toimiminen oli omalla tavallaan antoisaa. Vaikka verbaalinen kommunikointi toimi joidenkin lasten kanssa paremmin kuin toisten kanssa, ei se mitenkään vähentänyt tilanteiden merkityksellisyyttä. Lapset saattoivat kiittää meitä siitä, että olimme tulleet kuvaamaan heidän kanssaan ja yksi halusi myös antaa halauksen toimintakerran päätyttyä. Yksi myös kommentoi, että olimme tosi mukavia tyttöjä. Lasten välitön ja vilpiton palaute kertoi ehkä eniten siitä, että teimme oikeasti tärkeää työtä. Koemme olevamme etuoikeutettuja, että saimme työskennellä lasten kanssa.

Meille oli tärkeää, että toteuttaisimme kehittämistyön, joka olisi aidosti hyödyllinen ja työelämäyhteistyökumppanillemme käyttökelpoinen. Omien havaintojemme perusteella voimme todeta, että vaikka projektin aikana syntyneet valokuvat eivät olisikaan suoraan käyttökelpoisia, on valokuvaus toimintametodina erittäin toimiva ja helposti haltuun otettava. Ei pidä myöskään aliarvioida kuvien merkitystä projektiimme osallistuneille lapsille: kuvien kautta annoimme lapsille osallisuuden kokemuksen, tunteen siitä, että he saavat äänensä kuuluviin. Projektimme aikana otetut valokuvat antavat meille hienon ikkunan lasten maailmaan, jolloin näemme lasten silmien kautta sen, mikä on parasta päiväkodissa.

Täytyy kuitenkin todeta, että mielestämme myös lasten ottamat valokuvat antavat, jos eivät hyvän, niin ainakin mielenkiintoisen pohjan päiväkotiympäristön kehittämiseen. Valokuvien avulla saimme näkyviin lasten näkökulmia päiväkotiympäristöstä ja pystymme niiden kautta havainnoimaan sitä, mitä lapset arvottavat päiväkodissa ja millaisista asioista he nauttivat. Olisi myös mielenkiintoista jatkaa opinnäytetyötämme keräämällä reilusti laajempi aineisto kuvista ja laadullisen analyysin kautta tutkia, jatkuvatko samat teemat kuvauskohteissa.

Vaikka valokuvamme antavatkin vain katsauksen siitä, millaisia asioita lapset arvostavat päiväkotiympäristössään, on opinnäytetyömme prosessi ollut erittäin toimiva ja hyödynnettävissä myös jatkossa lasten osallisuuden kasvattamiseen. Toivomme opinnäytetyömme innostavan päiväkotien kasvattajia kokeilemaan, mitä kaikkea valokuvauksen avulla päiväkodeissa voisikaan tehdä. Esimerkiksi lapsihavainnoinnin keinona valokuvaus antaa mielenkiintoisen mahdollisuuden seurata lasten kehitystä heidän omasta näkökulmastaan. Sen lisäksi toimintaan ei tarvita edes kovin kalliita välineitä, jotta voidaan saada otettua käyttökelpoisia kuvia, eikä kuvien kehittäminenkaan ole enää kallista.

Jokaisella päiväkodissa työskentelevällä kasvattajalla on omat näkemyksensä päiväkotiympäristöstä ja sen kehittämisestä, mutta eri asia on se, kuinka usein asiaa pohditaan lasten näkökulmasta. Usein kuulee päiväkotien henkilöstön keskustelevan siitä, miten päiväkotien tilat ovat liian pienet tai huonosti toimivat. He saattavat pohtia myös sitä, miten tilat voisivat olla parempia aikuisten työskentelyn kannalta, vaikka kehitettäessä päiväkotien fyysisiä ympäristöjä pitäisi työtä tehdä ennen kaikkea sen mukaan, millaisia lapset haluaisivat niiden olevan. Luonnollisesti aikuisten näkökulma päiväkotiympäristöjä kehitettäessä on oleellinen, mutta lasten näkökulma ja osallisuus kehittämisprosessissa tulee ottaa huomioon entistä paremmin.

Erilaisista taustoista huolimatta jokaisella päiväkodin lapsella on oikeus osallistua päiväkotiympäristönsä kehittämiseen. Päiväkotia ei kehitetä valitsemalla sinne vain tiettyjä lapsia, koska kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Toisaalta esimerkiksi työntekijöitä palikatessa voidaan arvioida sitä, miten kukin ihminen sopii työympäristöön ja minkälaista kokemusta työntekijöillä on mahdollisuus tuoda mukanaan. Työntekijöiden osaamisen kautta voidaan päiväkodissa tehtävää työtä kehittää, mutta osaamisen vaikutuksia aineettomaan ympäristöön on hankalampi arvioida, eikä se ollut meidän opinnäytetyömme tarkoitus.

Kaiken kaikkiaan toteutimme mielestämme erittäin onnistuneen opinnäytetyön. Saavutimme itse asettamamme tavoitteet ja teimme sellaisen projektin, joka tulee hyödyntämään yhteistyökumppanimme. Meille oli myös erittäin tärkeää, että lapset saivat toimintakerroistamme positiivisen ja voimaannuttavan kokemuksen ja siinä koemme onnistuneemme erinomaisesti. Saimme tuotua päiväkodin arkea esiin lasten omasta näkökulmasta ja nyt tiedämme hieman paremmin sen, mikä on parasta päiväkodissa.

Lähteet

Painetut lähteet:

Estola, E. & Puroila, A-M. 2013. Kertomuksina rakentuva päiväkotilapsuus. Teoksessa Karila, K. & Lipponen L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Freeman, M. 2007. Valokuvaamisen taito. Jyväskylä: Docendo.

Harju, V. 2009. Lapsi linssin takana - valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Teoksessa Halvola, U., Mannermaa, L., Koffert, T., Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieta.

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell.

Kress, G. & van Leeuwen, T. 2006. Reading Images. The Grammar of Visual Design. Second Edition. Cornwall: TJ International Ltd, Padstow.

Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Pienten piirissä - yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: Bookwell.

Paju, E. 2013. Lasten arjen ainekset. Etnografinen tutkimus materiaalisuudesta, ruumiillisuudesta ja toimijuudesta päiväkodissa. Tampere: Juvenes Print.

Raami, A. 2016. Älykäs intuitio ja miten käytämme sitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet - varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu. Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics.

Setälä, P. 2012. Lapsi kuvan takana. Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Helsinki: Musta Taide.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala E. & Turja L. 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell.

Sähköiset lähteet:

Aalto, M. 2017. Eskarien matikantehtävässä väistellään omatekoisia lasersäteitä - Tähän suuntaan meno muuttuu kaikissa päiväkodeissa syksyllä. Helsingin Sanomat 12.5.2017. Helsinki: Sanoma Media Finland. Viitattu 13.05.2017. <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005207017.html>

Kotsalainen, I. 2014. Eläkö luovuus päiväkodissa? Näkemyksiä luovuudesta varhaiskasvatuskontekstissa. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä. Viitattu 2.5.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43989/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201408122332.pdf?sequence=1>

- L580/2015. Varhaiskasvatustalaki. Viitattu 25.3.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Kaikille kaveri päiväkodissa - vanhempainilta. Viitattu 3.5.2017. https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/abc59db39f9cdb3f2f8e96102e310178/1494781345/application/pdf/31199206/MLL_Vanhempainilta_2017_www.pdf
- Noroviita, O. 2013. Takavarikosta tositoimiin? Lasten omaehtoinen kamerapuhelimella valokuvaaminen ja sen suhde kouluympäristöön. Aalto-yliopisto, taiteen laitos. Helsinki. Viitattu 1.5.2017. https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11410/optika_id_869_noroviita_olli_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 25.3.2017.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Pakanen, A. & Semi, R. 2017. Varhaiskasvatus tarvitsee kehittämissuunnitelman. Helsingin Sanomat 26.4.17. Helsinki: Sanoma Media Finland. Viitattu 3.5.2017. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005184915.html>
- Seuri, V. 2017. Tuoko yksi päivähoitoon pantu euro tosiaan kuusi euroa takaisin? Maksuttomasta varhaiskasvatuksesta tuli kuuma vaaliteema, ja tästä syystä se olisi vaikea toteuttaa. Helsingin Sanomat 8.4.17. Helsinki: Sanoma Media Finland. Viitattu 3.5.2017.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005161588.html>
- Vantaan kaupunki A. Lyhyesti tietoa Vantaasta. Viitattu 14.4.2017. http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/vantaa_lyhyesti
- Vantaan kaupunki B. Päiväkodit. Viitattu 14.4.2017. http://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/palvelut/paivakodit
- Vantaan kaupunki C. Vantaalla vekara viihtyy ja vaikuttaa - varhaiskasvatustalvet. Viitattu 14.4.2017. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/123589_Vantaan_varhaiskasvatustalvet_esite_pdf.pdf
- Vantaan kaupunki D. Tikkurilan alue. Viitattu 14.5.2017. http://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/palvelut/paivakodit/tikkurila
- Vantaan kaupungin opetuslautakunta. Vantaan varhaiskasvatustalvet. 2012. Viitattu 14.4.2017. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/105196_Vantaan_varhaiskasvatustalvet_2012.pdf
- Vesalainen, A. 2013. Lasten toimintaa kansatutkijoina - valokuvaamisen tavat. Pro Gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Helsinki. Viitattu 1.5.2017.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45355/lastento.pdf?sequence=1>
- Vihavainen, S. 2017. Lastenpsykiatri Sinkkonen arvosteli pikkulasten varhaiskasvatusta, asiantuntijat rauhoittelevat: ”Vanhemmat ovat jo hyvin syllistyneitä näiden kysymysten edessä.” Helsingin Sanomat 4.3.2017. Helsinki: Sanoma Media Finland. Viitattu 3.5.2017.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005114083.html>
- Yhdistyneet kansakunnat. 1989. Lasten oikeuksien sopimus. Viitattu 1.5.2017.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Kuviot..

Kuvio 1: Osallisuuden monimuotoisuus (Turja 2012, 49).....	13
Kuvio 2: Lapsen ottamaan valokuvaan ja valokuvailmaisuun vaikuttavat tekijät (Setälä 2012, 114).....	18

Liitteet

Liite 1: Kuvauslupa	46
Liite 2: Kirje päiväkodeille	47
Liite 3: Kutsu valokuvanäyttelyyn.....	48
Liite 4: Lasten kuvat ja kommentit.....	49

Liite 1: Kuvauslupa

Hei!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötämme valokuvan käytöstä päiväkotiympäristössä. Opinnäytetyömme on osa Vantaan varhaiskasvatuksen järjestämää Suomi 100 -hanketta. Tarkoituksenamme on pyytää varhaiskasvatukseen osallistuvia 5-vuotiaita lapsia valokuvaamaan sitä, mikä heidän mielestään on parasta päiväkodissa ja sen toiminnassa. Hankkeen aikana kuvaamme materiaalia joka sisältää lasten työskentelyä ja heidän tekemiään töitä. Tästä videomateriaalista editoidaan oma hankkeen esittelyvideo joka on kestoltaan n. 2 min. Tätä videota esitetään Suomi 100 juhluvuoden tilaisuuksissa sekä varhaiskasvatuksen viestintäkanavissa (uutiskirje, Lasten Vantaa Facebook ja vantaa.fi-sivusto).

Lasten ottamat valokuvat on tarkoitus asettaa näytille Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan kampuksen tiloissa vielä tämän kevään aikana. Jokaisen kuvan ohkeen on tarkoitus liittää lapsen lyhyt kommentti siitä, miksi hänen mielestään kuvaamansa kohde on juuri se paras asia päiväkodissa.

Hankeessa otettavia kuvia ja videoita varten tarvitsemme teiltä huoltajilta luvan kuvata lastanne ja hänen tekemiään töitä. Samalla pyydämme lupaa esittää kyseisiä kuvia ja videoita edellä mainituissa tilaisuuksissa ja viestintäkanavissa. Lasten henkilötietoja ei julkaista missään. Lapset eivät ole tunnistettavissa kuvista tai videolta.

Lapsen nimi: _____

Huoltajan nimi: _____

Päivämäärä: _____

Annan luvan lapseni videokuvaamiseen ja lapseni kuvan esille asettamiseen Laurea-ammattikorkeakoulun tiloissa. Lapsen henkilötietoja ei julkaista.

Jos opinnäytetyöstämme heräsi kysymyksiä, vastaamme niihin mielellämme!
sini.heino@student.laurea.fi

Ystävällisin terveisin,
Minttu Eerola ja Sini Heino

Liite 2: Kirje päiväkodeille

Hei,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Olisimmekin kiinnostuneita tekemään toiminnallista osuuttamme teidän päiväkodissa ja jo ensi viikon lopulla. Projektista on jo sovittu Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen palveluasiantuntija Nina Kontisen kanssa ja hän on hyväksynyt suunnittelemamme päiväkodit.

Tarkoituksenamme on kuvata lasten kanssa valokuvia siitä, mikä heidän mielestään on parasta päiväkodissa. Osallistujiksi haluaisimme 5-vuotiaita tai kohta 5 vuotta täyttäviä lapsia, noin 5-7 osallistujaa. Ohjaamme itse kuvausprosessin ja otamme aina muutaman lapsen kerrallaan kuvaamaan meidän kanssamme. Olisimme päiväkodissa noin tunnin ajan.

Kuvista toteutamme valokuvanäyttelyn toukokuun alussa Laurean Tikkurilan kampukselle (Ratatie 22, Vantaa), jonne kutsumme kuvaukseen osallistuneiden lasten ryhmät sekä heidän vanhempansa.

Opinnäytetyömme pikaisen aikataulun takia olisimme tulossa kuvaamaan lasten kanssa jo 20.4. sekä 21.4. Miten nämä päivät sopisivat teille ja mihin aikaan toivoisitte meidän tulevan?

Liitteenä on myös kuvauslupa osallistuvien lasten vanhemmille annettavaksi.

Toivoisimme vastauksia mahdollisimman pian.

Ystävällisin terveisin,
Sini Heino ja Minttu Eerola

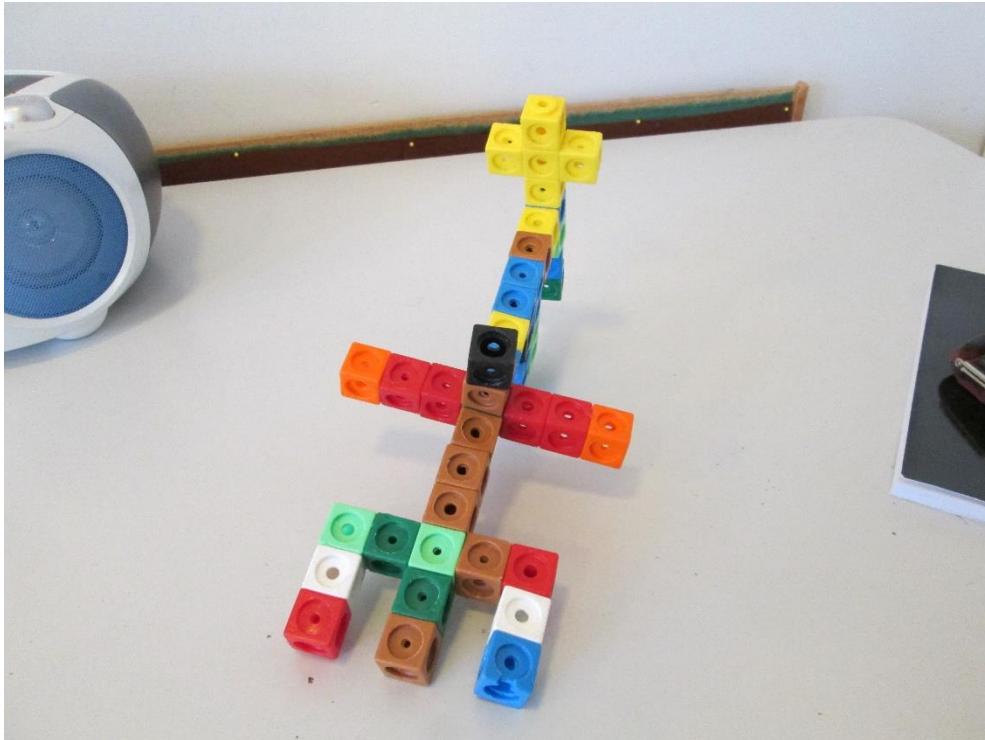
Kysyttävää?

Ota yhteyttä: xxx xxxx xxx (Minttu)

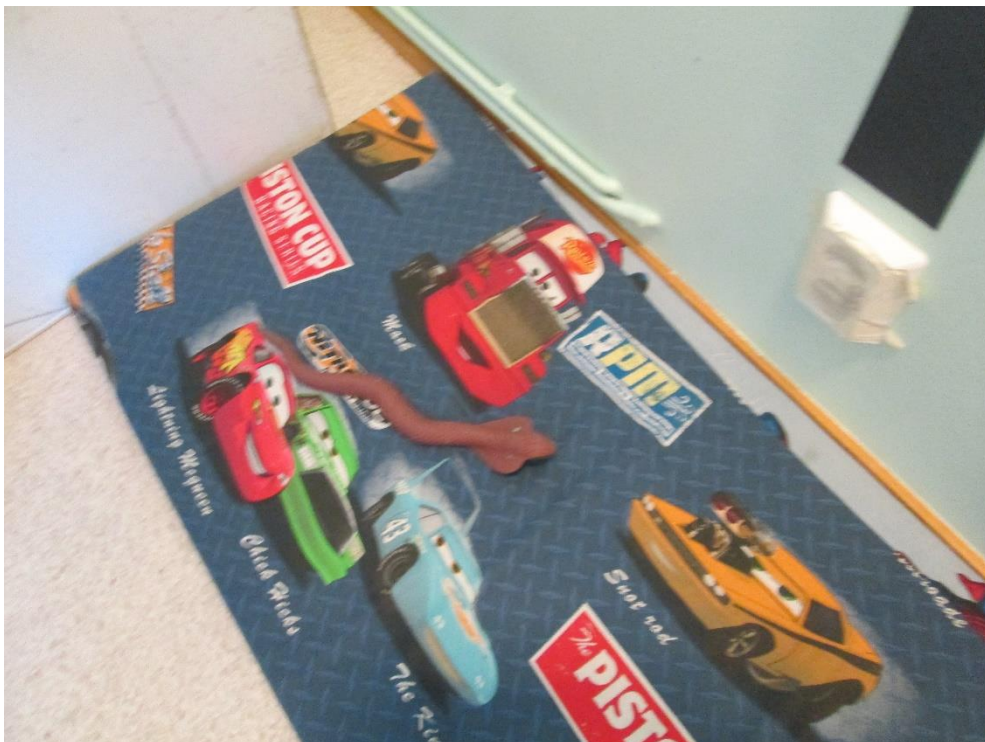
Liite 3: Kutsu valokuvanäyttelyyn

Liite 4: Lasten kuvat ja kommentit

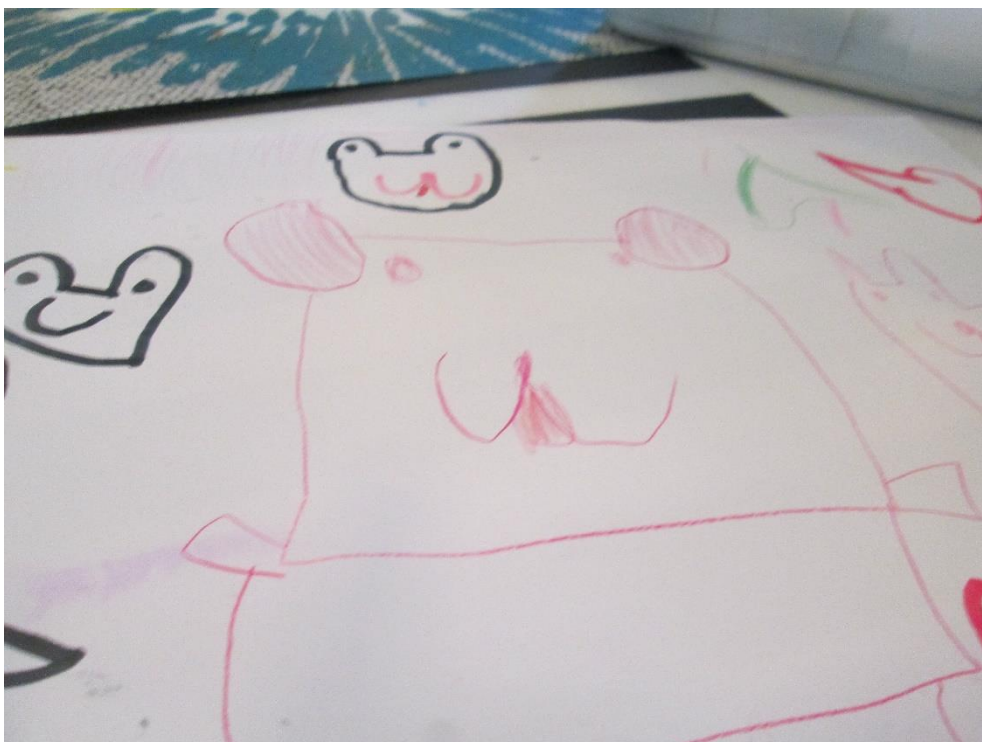
Lapsi 1: Rakentaminen "Kun voi rakentaa uusia juttuja"

Lapsi 2: Kotileikki "Koska siellä voi leikkiä"

Lapsi 3: Piirtäminen "Koska se vaan on niin kivaa"

Lapsi 4: Piirtäminen

Lapsi 5: Piirtäminen

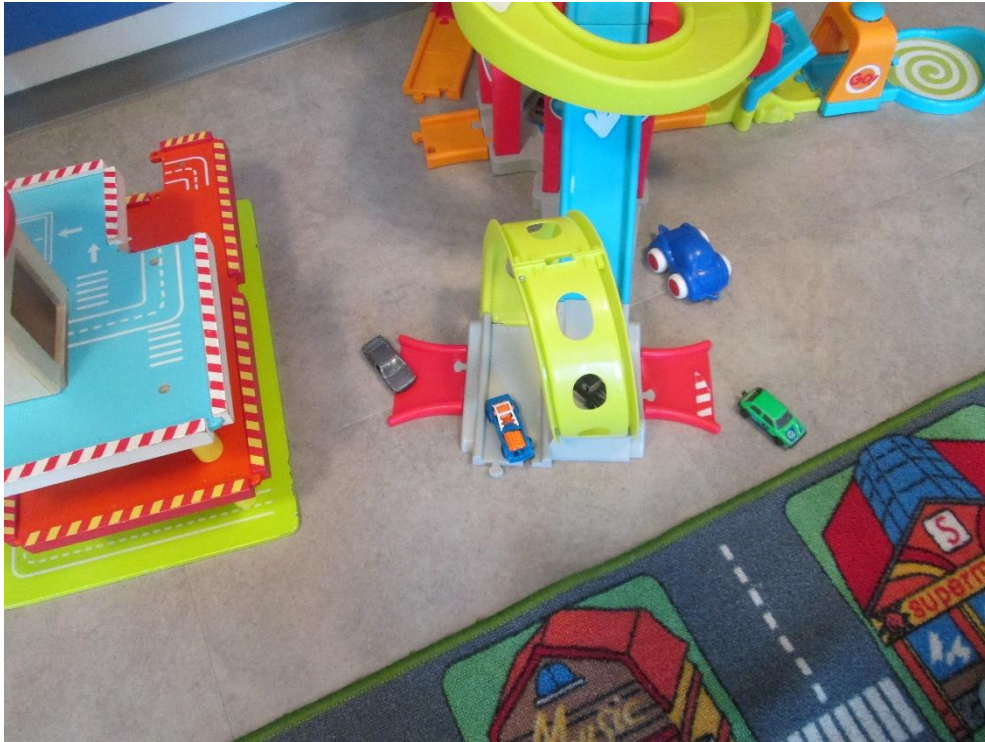
Lapsi 6: Piirtäminen "Voi piirtää kaikkea kaunista"

Lapsi 7: Autoleikki "Sen takia kun voi laittaa jonkin ihmisen kyytiin ja se voi liikkua"

Lapsi 8: Autoleikki "Siksi kun ne pyörii ympäri"

Lapsi 9: Autoleikki "Voi ajaa kilpaa"

Lapsi 10: Piirtäminen "Kun tykkään värittää ja piirtää"

Lapsi 11: Spider-Man-hahmo “Tykkään katsoa spidermania, kiva keksiä juttuja”

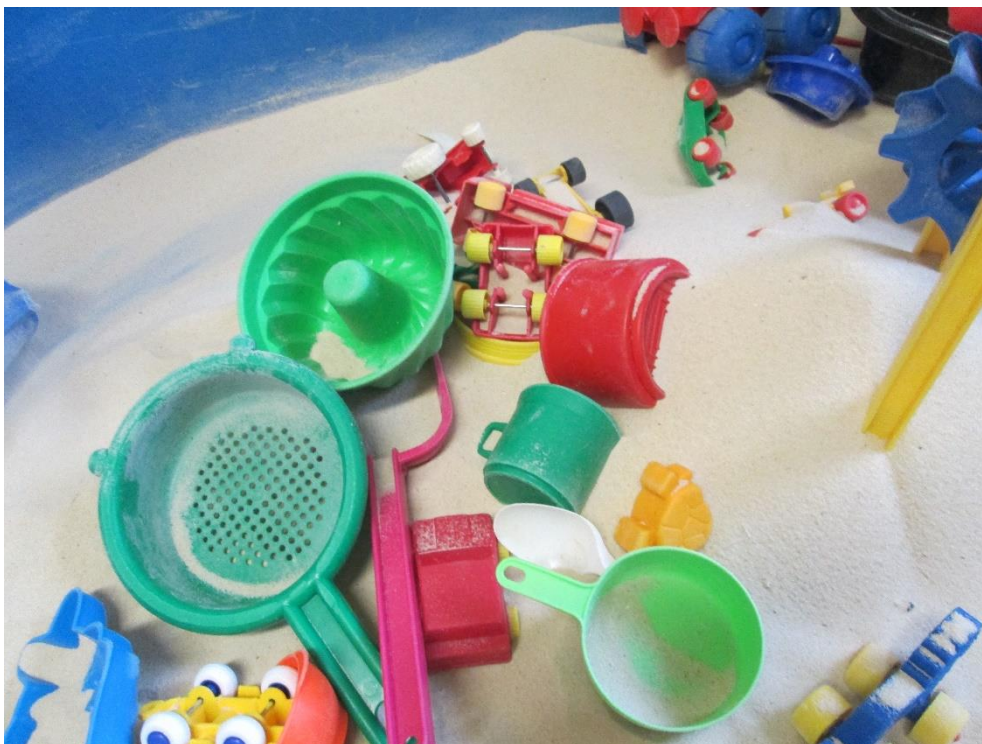
Lapsi 12: Eläinhahmot “Kaverin kanssa kiva leikkiä kuningatarta ja prinssiä”

Lapsi 13: Oma lelu, Kätyri "Tykkään vaan tuoda sen päiväkotiin"

Lapsi 14: Hiekkaleikki "Hiekalla on kiva leikkiä kun se on niin pehmeä"

Lapsi 15: Hiekkaleikki "Voi tehdä"

Lapsi 16: Automatto

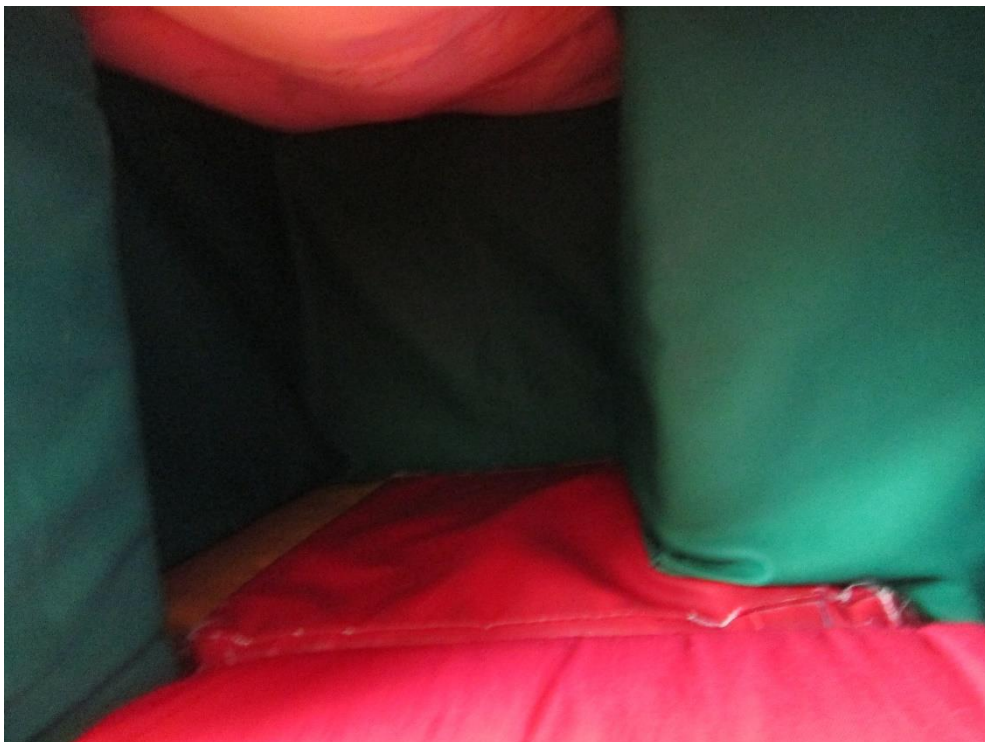
Lapsi 17: Kotileikki “Voi leikkiä kotia, kiva keksiä asioita”

Lapsi 18: Pehmeä “Pehmeitä palikoita joilla on kiva rakentaa”

Lapsi 19: Ilmakiekko “Kun saa pelata kaverin kanssa”

Lapsi 20: Pehmo “Se on vaan kiva, kiva tehdä omia rakennelmia”

Lapsi 21: Sali: puolapuut, pallo ja köysi “Kivointa tekemistä”

Lapsi 22: Pehmo “Koska voi rakentaa linnoja ja kaikkee”

Lapsi 23: Pelihuone “Tykkään peleistä”

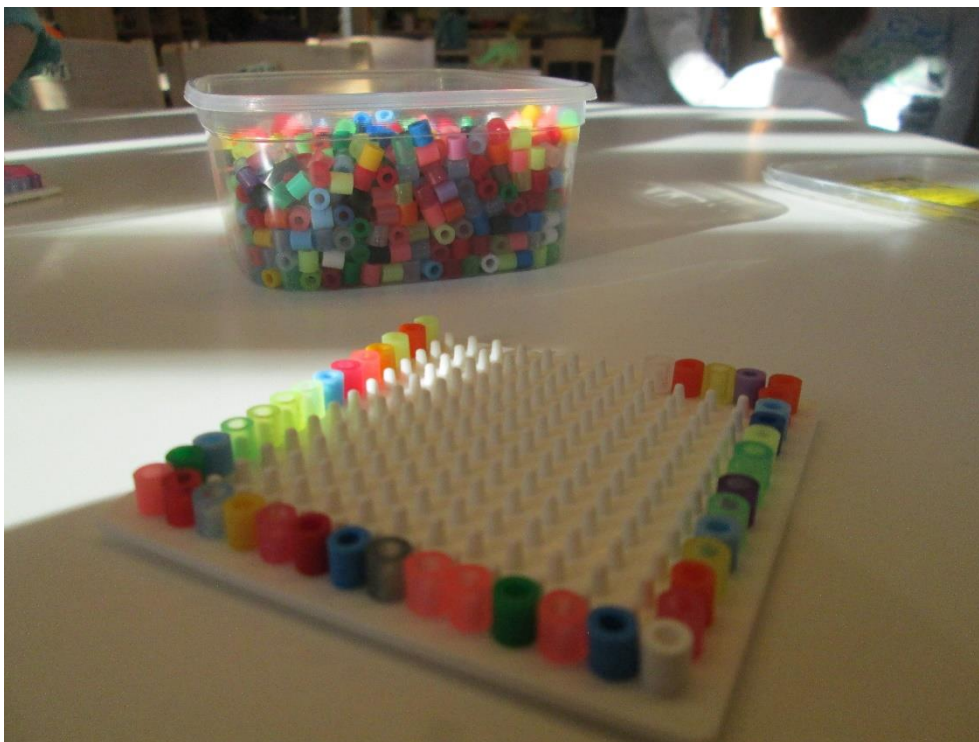
Lapsi 24: Lautapelit, Choco “On kivaa, kiva pelata kavereiden kanssa”

Lapsi 25: Sali: köydet "Voi kiipeillä ja keinua"

Lapsi 26: Pehmo "On kiva rakentaa ja keksiä"

Lapsi 27: Hamahelmet

Lapsi 28: Hamahelmet "Kiva tehdä juttuja, värikästä"

Lapsi 29: Piirtäminen "Voi piirtää mitä haluaa"

Lapsi 30: Dinosaurukset "Kiva leikkiä kavereiden kanssa"

Lapsi 31: Maalaaminen "Koska se on tosi kiva"